

*Sievietes statuss Islāmā
un Jūdu-Kristiešu tradīcijā.
Mīts un realitāte.*

Dr. Šerīfs Abdel Azīms

SIEVIETES STATUSS ISLĀMĀ UN JŪDU-KRISTIEŠU TRADĪCIJĀ. MĪTS UN REALITĀTE

Dr. Šerifs Abdel Azīms

Satura rādītājs

Sievietes statuss Islāmā un jūdu-kristiešu tradīcijā. Mīts un realitāte.....	2
Dr. Šerifs Abdel Azīms.....	2
IEVAS VAINA?	6
IEVAS MANTOJUMS	6
APKAUNOJOŠĀS MEITAS?	9
SIEVIEŠU IZGLĪTĪBA	10
NETĪRĀS, NEŠĶĪSTĀS SIEVIETES?	11
LIECĪBAS SNIEGŠANA	12
LAULĪBAS PĀRKĀPŠANA	13
SOLĪJUMI	15
SIEVAS ĪPAŠUMS	16
ŠĶIRŠANĀS	18
MĀTES	23
SIEVIETES TIESĪBAS UZ MANTOJUMU	25
ATRAITŅU STĀVOKLIS	26
POLIGĀMIJA	27
PLĪVURS	32
EPILOGS	35
ATSAUCES	40
(Raksta oriģinālnosaukums).....	44

Ievads

Pirms pieciem gadiem avīzes „Toronto Star” 1990. gada 3. jūlija numurā es izlasīju Gvenas Daieres (Gwynne Dyer) rakstu „Islāms nav vienīgā reliģija, kas balstīta patriarhālās doktrīnās”. Tajā bija aprakstīta kādas Monreālā notikušas konferences par sievietēm un varu dalībnieču saniknotā reakcija uz slavenās ēģiptiešu feministes Dr. Navalas Sādavi (Nawal Saadawi) runu. Viņas „politiski nekorekto” apgalvojumu vidū bija šādi: „sievieti visvairāk ierobežojošās normas meklējamas vispirms jūdaismā vai Vecajā Derībā, tad kristietībā un beidzot Kurānā”, „visas reliģijas ir patriarhālas, jo to saknes meklējamas patriarhālās sabiedrībās” un „sievietes aizplīvurošana nav vienīgi Islāmam raksturīga prakse, bet gan sens kultūras mantojums, kura analogija atrodama arī citās monoteiskās reliģijās”. Dalībnieces nevarēja mierīgi nosēdēt, dzirdot, ka viņu reliģijas tiek pielīdzinātas Islāmam, un Dr. Sādavi saņēma milzum daudz kritikas. „Dr. Sādavi komentāri ir nepieņemami. Viņai trūkst izpratnes par citu cilvēku ticībām,” paziņoja Bernise Dubusa no Pasaules Māšu kustības. „Es iebilstu,” teica Alise Šalvi no Izraēlas Sieviešu organizācijas, „jūdaismā nav plīvura koncepta.” Rakstā šie saniknotie protesti tika izskaidroti ar Rietumos vērojamo tendenci vainot Islāmu par normām, kuras tikpat lielā mērā ir arī pašu Rietumu kultūras mantojums. „Kristiešu un jūdu feministes negrasījās mierīgi klausīties diskusiju, kurā viņas iekļautas tajā pašā kategorijā kā ļaunie muslimi,” secināja Gvena Daiere.

Mani nepārsteidza konferences dalībnieču negatīvais viedoklis par Islāmu, jo īpaši, ja runa bija par attieksmi pret sievietēm. Rietumos Islāms tiek uzskatīts par vistipiskāko sievietes pakļaušanas simbolu. Lai ilustrētu, cik stipra ir šī pārliecība, pietiek pieminēt, ka Voltēra dzimtenes Francijas izglītības ministrs nesēn izdevis noteikumus, saskaņā ar kuriem visas musulmu meitenes, kas valkā hidžābu, jāizslēdz no Francijas skolām.[1] Muslimu skolniecei, kas nēsā hidžābu, tiek liegtas tiesības uz izglītību, kamēr pret katoļu skolnieku ar krustu kaklā vai ebreju ar kipu galvā nav nekādu iebildumu. Skats ar franču policistiem, kas neļauj musulmu vidusskolniecēm ar hidžābiem ieiet skolā, ir neaizmirstams. Tā atgādina kādu citu tikpat pazemojošu ainu, kurā Alabamas gubernators Džordžs Veliss 1962. gadā stāv pie skolas vārtiem un cenšas neielast skolā melnādainos skolēnus, lai nepieļautu rasu segregācijas izbeigšanu Alabamas skolās. Tomēr ir kāda būtiska atšķirība starp šiem diviem skatiem. Melnādaino skolēnu pusē bija daudzi cilvēki gan ASV, gan citur pasaulē; galu galā ASV prezidents Kenedijs uzdeva ASV Nacionālajai gvardei atbrīvot melnādainajiem skolēniem ceļu uz skolu. Turpretī musulmu meitenēm neviens nepalīdzēja; maz bija cilvēku, kuri juta viņām līdzī - gan Francijā, gan ārpus tās.

Šī līdzjūtības trūkuma iemesls ir mūsdienu pasaulē tik plaši izplatītie aizspriedumi un bailes no jebkā, kas saistīts ar Islāmu.

Monreālas konferences sakarībā man nedeļa mieru viens jautājums: vai Sādavi un viņas kritiķu apgalvojumi patiešām balstās uz reāliem faktiem? Citiem vārdiem sakot, vai sievietes statuss jūdaismā, kristietībā un Islāmā ir vienāds? Vai šo reliģiju priekšstati kaut kā atšķiras? Vai jūdaisms un kristietība sievietei piedāvā labāku izturēšanos nekā Islāms? Kā īsti ir patiesībā?

Nav viegli meklēt un atrast atbildes uz šiem sarežģītajiem jautājumiem. Pirmās grūtības rada tas, ka jābūt pilnīgi objektīvam vai vismaz jādara viss iespējamais, lai tāds būtu. Tas ir tas, ko mums māca Islāms. Kurāns norāda musulmiem teikt patiesību pat tad, ja viņu pašu tuviniekiem tas nav patīkami:

„Lai kad jūs runātu, runājiet taisni, pat ja runa ir par tuvu radnieku,” (6:152)

„Jūs, kas noticēja! Esiet stāvošie uz taisnīguma, liecinieki Dievam, pat ja pret sevīm pašiem, vai vecākiem un radniekiem. Būtu viņš bagāts vai nabags, Dievs ir tuvāks valī (aizstāvis, draugs, aizbildnis) viņiem abiem, tāpēc nesekoiet iegribām, lai jūs nenovirzītos no taisnīguma, un ja jūs novirzīsieties (liecinot), vai atteiksieties (liecināt), tad, patiesi, Dievs ir pārzinis par visu to, ko jūs darāt.” (4:135)

Problēmas rada arī tas, cik ārkārtīgi plašs ir apskatāmais jautājums. Šī iemesla dēļ pēdējos gados, meklēdams atbildes, daudzas stundas esmu pavadījis, lasot Bībeli, Reliģiju enciklopēdiju un Jūdaismas enciklopēdiju [Encyclopaedia Judaica]. Tāpat arī izlasīju vairākas citas zinātnieku, attiecīgo reliģiju apoloģētu un kritiķu sarakstītās grāmatas par sievietes statusu dažādās reliģijās. Turpmākās nodaļas atklāj šī necilā pētījuma svarīgākos secinājumus. Es, protams, neapgalvoju, ka esmu bijis absolūti objektīvs, jo absolūta objektivitāte stāv pāri manām ierobežotajām iespējām. Viss, ko es varu teikt - strādājot pie šī pētījuma, centos tuvotes Kurāna „taisnības sacīšanas” [[speaking justly]] ideālam.

Vēl ievadā gribu uzsvērt, ka mana pētījuma mērķis nav nomelnot kristietību vai jūdaisu. Mēs, muslimi, taču ticam abu šo reliģiju Dievišķajai izcelsmei. Neviens nevar vienlaicīgi būt muslims un noliegt Mozū un Jēzu kā diženus Dieva praviešus. Es vēlos vienīgi aizstāvēt Islāmu un dot savu ieguldījumu Dieva pēdējā patiesā vēstījuma izplatīšanā, kas Rietumiem nepieciešams jau sen. Tāpat jānorāda, ka es ņemu vērā vienīgi doktrīnas, mācības, kas ir minēto reliģiju pamatā. Es pētīju sievietes statusu šo trīs reliģiju sākotnējos avotos, nevis reliģiju sekotāju miljonu praksi mūsdienu pasaulē. Tāpēc arī vairums citātu ņemti no Kurāna, hadīsiem, Bībeles, Talmūda un ietekmīgāko baznīcas tēvu darbiem, kuru viedokļiem bijusi nozīmīga ietekme uz kristietības noformēšanos. Šādu pieeju izraudzījos, jo mēģinājumi izprast kādu reliģiju, tikai vērojot dažu tai

formāli piederīgo uzvedību un nostāju, noved pie maldiem un nepareiziem secinājumiem. Daudzi cilvēki jauc reliģiju ar kultūru, citi nemaz nezina, kas rakstīts viņu svētajās grāmatās, vēl citiem tas vispār nerūp.

Ievas vaina?

Visas trīs reliģijas ir vienisprātis par to, ka gan sievietes, gan vīriešus ir radījis Dievs, Visuma Radītājs. Tomēr domstarpības sākas jau tūdaļ pēc pirmā vīrieša Ādama un pirmās sievietes Ievas radīšanas. Jūdu-kristiešu viedoklis detalizēti atspoguļots 1. Mozus grāmatā 2:4-3:24. Dievs aizliedza abiem cilvēkiem ēst laba un ļauna atzišanas koka augļus, bet čūska pavedināja Ievu ēst no tā, Ieva savukārt pavedināja Ādamu ēst kopā ar viņu. Kad Dievs pārmeta Ādamam izdarīto, Ādams visu vainu novēla uz Ievu: „Sieva, ko Tu man devi, lai viņa būtu ar mani, tā man deva no tā koka, un es ēdu.” Tad nu Dievs sacīja Ievai: „Vairodams es vairošu tavus grūtumus un tavas nopūtas, kad tu kļūsi māte. Sāpēs tev būs bērnus dzemdēt, un tava iegriba būs pēc tava vīra, bet viņam būs valdīt pār tevi.” Ādamam Viņš teica: „Tāpēc, ka tu esi klausījis savas sievas balsij un esi ēdis no šī koka (..) lai zeme ir nolādēta tevis dēļ; tev, grūti strādājot, būs maizi ēst visu tavu mūžu.”

Islāma skatījums uz radīšanu Kurānā atrodams vairākās vietās, piemēram:

"Ak, Ādam! Mīti tu un tava sieva Paradīzē, un ēdiet abi no kurienes vēlaties, un netuvojaties šim kokam, (citādi) jūs kļūsiet abi no netaisnīgiem". Tad Sātans iečukstēja viņiem abiem, lai atklātu viņiem to no viņu ķermeņiem, kas bija slēpts no viņiem, un teica: "Jūsu abu Kungs aizliedza jums šo koku, tikai lai jūs nekļūtu par diviem eņģeļiem, vai nekļūtu vieni no nemirstīgiem (jeb mūžīgajiem)". Un viņš (Sātans) apzvērēja viņiem abiem, ka viņš ir viens no labiem padomniekiem viņiem abiem. Tā ar krāpšanu viņš viņus aizveda krišanā. Un kad viņi abi nogaršoja no koka, viņiem atklājās viņu abu ķermeņi, un viņi sāka piesegties ar Paradīzes lapām. Viņu abu Kungs pasauca viņus: "Vai es neaizliedzu jums abiem to koku, un vai neteicu jums abiem, ka Sātans ir atklāts (skaidrs) ienaidnieks jums abiem?". Viņi abi teica: "Mūsu Kungs! Mēs bijām netaisnīgi pret sevīm pašiem, un ja Tu nepiedosi mums un nežēlosi mūs, mēs, patiesi, būsīm starp zaudētājiem." (7:19-23).

Uzmanīgi salīdzinot šos divus radīšanas izklāstus, atklājas vairākas būtiskas atšķirības. Kurāns atšķirībā no Bībeles Ādamu un Ievu par izdarīto vaino vienādā mērā. Nekur Kurānā nav atrodams kaut mājiens, ka Ieva būtu pavedinājusi Ādamu ēst no koka un pat ne, ka viņa būtu ēdusi pirmā. Kurānā Ieva nav kārdinātāja vai pavedinātāja, vai krāpniece. Pie tam Ieva nav vainojama par dzemdību sāpēm; saskaņā ar Kurānu Dievs nevienu nesoda par citu pieļautajām kļūdām. Ādams un Ieva grēkoja, lūdza Dievam piedošanu, un Viņš tiem abiem piedeva.

Ievas mantojums

Ievas kā kārdinātājas tēls Bībelē atstājis ārkārtīgi negatīvu iespaidu uz sievietēm jūdu-kristiešu tradīcijā. Tika uzskatīts, ka visas sievietes no savas mātes, Bībeles Ievas, mantojušas gan viņas vainu, gan viltu. Līdz ar to viņas visas bija neuzticamas, morāli zemākas un ļaunas. Mēnešreizes, grūtniecība, dzemdības bija taisnīgs sods par nolādētā sieviešu dzimuma mūžīgo vainu. Lai aptvertu, cik negatīvu iespaidu Bībeles Ieva atstājusi uz viņas pēcnācējām, jāpievēršas dažu visu laiku ietekmīgāko kristiešu un jūdu rakstītajam. Sāksim ar Veco Derību un palūkosimies uz fragmentu no tā dēvētās „gudrības literatūras”: „Tad es atradu kaut ko, kas ir rūgtāks nekā nāve, un, proti, sievieti, kas līdzīga ķeramam tīklam, kuras sirds ir cilpas un kuras rokas ir važas. Tas, uz kuru Dievam ir labs prāts, izglābsies no viņas, - tomēr, kas grēko, tiks viņas sagūstīts.(..) Bet ko mana dvēsele arvien vēl meklē un ko es neesmu vēl atradis, tas ir sekojošais: starp tūkstošiem es esmu atradis vismaz vienu īstu un cilvēciski pilnvērtīgu vīru, bet tādu pat sievieti starp viņiem visiem es neesmu atradis nevienu.” (Salamans mācītājs 7:26-28)

Citviet ebreju literatūrā, kas iekļauta arī katoļu Bībelē, lasām: „Neviens ļaunums nevar līdzināties sievietes ļaunumam(..) Grēks sākās ar sievieti un viņas dēļ mums visiem jāmirst.” (Sīraha gudrības grāmata 25:19,33) Ebreju rabīni minēja deviņus lāstus, kas uzlikti sievietei viņas grēkā krišanas dēļ: „Sievietei Viņš uzlika deviņus lāstus un nāvi: mēnešreižu asinis un jaunavības asinis; grūtniecības nastu; bērnu audzināšanas nastu; viņas galva ir apsegta kā sērojot; viņa caurdur savu ausi kā verdzene vai vergu meitene, kas kalpo savam saimniekam; viņai neticēs kā lieciniecei; un pēc visa – nāve.” [2]

Līdz pat mūsdienām ortodoksālie jūdu vīrieši savās rīta lūgšanās skandē: „Lai esi slavēts, Dievs, Pasaules Valdniek, par to, ka neesi mani radījis par sievieti.” Turpretī sievietes katru rītu pateicas Dievam, ka Viņš „radījis mani saskaņā ar Savu gribu”. [3] Daudzās jūdu lūgšanu grāmatās atrodama vēl arī šāda lūgšana: „Lai slavēts Dievs par to, ka Viņš nav radījis mani par neebreju. Lai slavēts Dievs par to, ka Viņš nav radījis mani par sievieti. Lai slavēts Dievs par to, ka Viņš nav radījis mani par nezinātāju.” [4]

Bībeles Ievai kristietībā bijusi daudz lielāka nozīme nekā jūdaismā. Viņas grēkam ir bijusi centrālā nozīme visā kristiešu ticībā, jo saskaņā ar kristiešu priekšstatu nepieciešamība pēc Jēzus Kristus misijas uz Zemes sakņojas tieši Ievas nepaklausībā Dievam. Viņa grēkoja un pavināja Ādamu sekot sev grēkā. Tā rezultātā Dievs izdzina abus no Paradīzes un Zeme tika nolādēta viņu dēļ. Savu grēku, ko Dievs viņiem nebija piedēvis, viņi nodeva mantojumā visiem saviem pēcnācējiem, līdz ar to visi cilvēki ir dzimuši grēkā. Lai šķīstītu cilvēkus no viņu „iedzimtā grēka”, Dievam bija jāupurē Jēzus, kurš tiek uzskatīts par Dieva Dēlu, pie krusta. Tātad Ieva ir atbildīga par savu kļūdu, sava vīra grēku, visas cilvēces iedzimto grēku un Dieva Dēla nāvi. Citiem vārdiem, viena sieviete, kura iedomājās rīkoties uz savu galvu, izraisīja cilvēces krišanu. [5] Kā tad ir ar viņas meitām? Tās ir grēcinieces tāpat kā Ieva, un kā pret tādām pret viņām arī jāizturas.

Paklausieties uz sv. Pāvila bargo toni Jaunajā Derībā: „Sieva lai klusībā mācās visā padevībā; taču mācīt es sievai nepieļauju, nedz valdīt pār vīru, bet viņai jāturas klusībā. Jo Ādams ir pirmais radīts, pēc tam Ieva. Un Ādams netika pievilts, bet sieva tika pievilta un krita pārkāpumā.” (1.vēsule Timotejam 2:11-14)

Sv. Tertulliāns ir vēl skarbāks nekā sv. Pāvils, runājot ar savām „vismīļajām māsām” ticībā [6]: „Vai jūs zināt, ka katra no jums ir Ieva? Dieva spriedums pār jūsu dzimumu dzīvo arī šai laikā; un noteikti ir jādzīvo arī vainai. Jūs esat Velna vārti; jūs esat aizliegtā koka neaizskaramības lauzējas; jūs pirmās atstājāt Dievišķo likumu; jūs pārlicinājāt grēkot viņu, to, kuram citādi uzbrukt Velnam nepietika drosmes. Jūs tik viegli iznīcinājāt Dieva tēlu – cilvēku. Jūsu nopelna dēļ pat Dieva Dēlam bija jāmirst.”

Sv. Augustīns bija uzticīgs savu priekšgājēju mantojumam un rakstīja savam draugam: „Kāda nozīme vai tā ir sieva, vai māte – tik un tā viņa ir Ieva, kārdinātāja, no kuras mums jāuzmanās ikkatrā sievietē... Es nespēju redzēt neko, ko sieviete varētu vīrietim dot, ja neņemam vērā bērnu dzemdēšanu.”

Vairākus gadsimtus vēlāk Sv. Akvīnas Toms joprojām uzskatīja, ka sievietes ir nepilnvērtīgas: „Runājot par individuālo iedabu, sieviete ir nepilnīga un neveiksmīga, jo vīrieša sēklas aktīvais spēks tiecas radīt pilnīgu līdzību vīrišķajā dzimumā; sievietes rašanās cēlonis ir defekts aktīvajā spēkā vai kāds ķermenisks sagurums, vai pat kāda ārēja ietekme.”

Visbeidzot slavenais reformators Mārtiņš Luters uzskatīja, ka vienīgais labums, ko var dot sieviete, ir - ienest pasaulē tik daudz bērnu, cik vien iespējams, neraugoties ne uz kādiem blakusefektiem: „Nav nozīmes, ja viņas nogurst vai pat nomirst. Ļaujiet viņām mirt dzemdībās, jo tas ir iemesls, kādēļ viņas pastāv.”

Atkal un atkal sievietes tiek nomelnotas tādēļ, ka 1. Mozus grāmatā Ieva ir atainota kā kārdinātāja. Rezumējot, jūdu-kristiešu konceptu par sievieti ir saindējusi pārlicība par Ievas un visu viņas sieviešu kārtas pēcnācēju grēcīgo dabu.

Ja tagad mēs pievēršamies tam, kas Kurānā teikts par sievietēm, drīz pamanīsim, ka Islāma koncepts par sievieti ir pašos pamatos atšķirīgs no jūdu-kristiešu tradīcijā vērojamā. Lūk, ko saka Kurāns:

"Patiesi, Muslimi un muslimas, ticīgie un ticīgās, paklausīgie un paklausīgās kalpošanā, taisnīgie un taisnīgās (runās un darbos), pacietīgie un pacietīgās, godbijīgie un godbijīgās, dodošie un dodošās ziedojumus (sadaka), gavējošie un gavējošās, tie un tās, kas glabā savu šķīstumu,

pieminošie un pieminošās Dievu daudz, viņiem Dievs sagatavoja piedošanu un diženu atalgojumu". (33:35)

"Un ticīgie un ticīgās ir aulijā (palīgi, aizstāvji, draugi) vieni otriem. Viņi pavēla labumu un aizliedz nosodāmo (burtiski: noraidīto), un izpilda solā, dod zakā (žēlastības nodokli), un paklausa Dievam un Viņa sūtnim. Tie ir tie, kurus žēlos Dievs. Patiesi, Dievs ir Varens un Gudrs." (9:71)

"Un viņu Kungs atbildēja viņiem: "Es nezaudēju nevienu darbu, kuru kāds no jums veic, būtu viņš vīrietis vai sieviete. Jūs esiet vieni no otriem."" (3:195)

"Kas izdarīja slikto, viņam netiek atmaksāts, kā tikai ar līdzīgo. Un kas izdarīja labu, būtu viņš vīrietis vai sieviete, un viņš ir ticīgais, tie ieies Paradīzē, viņi tiks baroti tajā bez norēķina." (40:40)

"Kas izdarīja labu, būtu viņš vīrietis vai sieviete, un viņš ir ticīgais, patiesi, Mēs dosim viņam labu dzīvi, un atmaksāsim viņiem viņu atalgojumu par vislabāko, ko viņi ir darījuši." (16:97)

Ir skaidrs, ka Kurāna skatījums uz sievietēm nekādā ziņā nav citāds kā uz vīriešiem. Gan vīrieši, gan sievietes ir Dieva radītas būtnes, kuru augstākais mērķis uz zemes ir pielūgt savu Kungu, darīt taisnīgus darbus, izvairīties no visa ļauna, un saskaņā ar šiem principiem viņi arī tiks izvērtēti. Kurānā nekur nav minēts, ka sieviete būtu velna vērti vai ka viņa būtu krāpniece pēc dabas. Kurāns arī nemin, ka vīrietis būtu Dieva attēls; gan vīrieši, gan sievietes ir Viņa radītas būtnes, un tas arī viss. Saskaņā ar Kurānu sievietes loma uz zemes neaprobežojas ar bērnu dzemdēšanu: viņai jāveic tikpat daudz labu darbu kā jebkuram vīrietim. Kurāns nekur nesaka, ka nekad nav eksistējusi īsta un cilvēciski pilnvērtīga sieviete; gluži otrādi, Kurāns mudina it visus ticīgos - gan vīriešus, gan sievietes - sekot tādu ideālu sieviešu kā jaunavas Marijas un Faraona sievas piemēram:

„Dievs deva kā piemēru tiem kas noticēja Faraona sievu, kad viņa teica: "Mans Kungs! uzcel man pie Sevis māju Paradīzē, un glāb mani no Faraona un viņa darba, un glāb mani no netaisnīgas tautas!" Un Mariju, Imrāna meitu, kura saglabāja savu šķīstumu. Un Mēs iepūtām viņā, ar Mūsu Garu (vai no Mūsu Gara), un viņa apstiprināja, ka Viņas Kunga vārdi ir patiesība, un arī Viņa grāmatas, un viņa bija no paklausīgām (kalpošanā)." (66:11-13)

Apkaunojošās meitas?

Īstenībā atšķirības Kurāna un Bībeles attieksmē pret sieviešu dzimumu sākas jau no dzimšanas brīža. Piemēram, Bībelē teikts, ka mātes rituālās netīrības periods pēc meitenes piedzimšanas ir divas reizes ilgāks nekā zēna piedzimšanas gadījumā (3. Mozus 12:2-5). Katoļu Bībelē skaidri

pasacīts: „Meitas piedzimšana ir zaudējums.” (Sīraha gudrības grāmata 22:3) Pretēji šim briesmīgajam apgalvojumam, zēni saņem īpašu cildinājumu: „Vīru, kurš izglītos savu dēlu, apskaudīs viņa ienaidnieki.” (Sīraha gudrības grāmata 30:3)

Jūdu rabīni pēcnācēju radīšanu padarīja par jūdu vīrieša obligātu pienākumu, lai vairotu savu cilti. Tai pašā laikā netika slēpts, ka vīriešu kārtas pēcnācējiem tiek dota skaidra priekšroka: „Labi ir tiem, kam ir dēli, bet nedienas tiem, kam ir meitas,” , „Piedzimstot zēnam, visi priecājas... piedzimstot meitenei, visi ir noskumuši,” un: „Kad pasaulē nāk zēns, pasaulē ienāk miers... Kad pasaulē nāk meitene, neienāk nekas.” [7]

Meita tiek uzskatīta par mokošu nastu, potenciālu sava tēva apkaunojuma cēloni: „Tava meita ir stūrgalvīga? Vēro viņu modri, ka viņa nepadara tevi par apsmieklu tavu ienaidnieku acīs, ka pilsētnieki nebaumo par tevi, ka tu nenokļūsti aprunātāju mutēs, ka viņa neliek tevi kaunā.” (Sīraha gudrības grāmata 42:11)

„Stūrgalvīgu meitu turi zem stingriem grožiem, citādi tā ļaunprātīgi izmantos katru iecietību. Vēro stingri viņas bezkaunīgās acis un neesi pārsteigts, ja viņa tevi liek negodā.” (Sīraha gudrības grāmata 26:10-11)

Šī pati ideja par meitām kā apkaunojuma cēloni mudināja pagāniskos arābus pirms Islāma atnākšanas īstenot jaundzimušo meiteņu infanticīdu. Kurāns stingri nosodīja šo šausmīgo paražu: „Un, kad kādu no viņiem iepriecina ar meiteni, viņa seja nomelnē , kamēr pats viņš savalda [dusmas]. Viņš slēpjas no ļaudīm tā ļaunuma dēļ, ar kuru viņu iepriecināja – vai tā viņam ar kaunu jāpatur vai tā viņam ir jāierok smiltīs? Slikti ir tas, ko viņi lem!” (16:59)

Ir jāpiemin, ka šis ļaunais noziegums Arābijā tika iznīdēts vienīgi pateicoties Kurāna bargas kritikas pilno vārdu spēkam, ar kuriem tas nosodīja šo praksi (16:59, 43:17, 81:8-9). Turklāt Kurāns nenorāda uz kādu atšķirību starp zēniem un meitenēm. Pretēji Bībelei, Kurānā meitenes dzimšana tiek skatīta kā dāvana un svētība no Dieva – tikpat lielā mērā kā zēna dzimšana. Meitenes dzimšana Kurānā pat minēta kā pirmā: „Allāham pieder vara debesīs un uz zemes. Viņš rada to, ko Pats vēlas – kam grib, dāvā meitenes, bet kam grib, dāvā puisus.” (42:49)

Lai izdzēstu jebkādas infanticīda pēdas topošajā muslimu sabiedrībā, pravietis Muhammads apsoliya lielu atalgojumu tiem, kuri svētīti ar meitām, ja viņi tās audzinās ar laipnību: „Ja tas, kuru [Allāhs] ir pārbaudījis ar meitu [audzināšanu], izturēsies pret viņām labi, tās kļūs viņam par aizsegu no Elles ugunīm.” (Bukhari un Muslim) “Tas, kurš audzināja divas meitas līdz tās kļuva pieaugušas, Augšāmcelšanās dienā būs kopā ar mani [šādi],” un salika pirkstus kopā. (Muslim)

Sieviešu izglītība

Atšķirības Bībeles un Kurāna attieksmē pret sievietēm sniedzas daudz tālāk par attieksmi pret tikko dzimušu meitenīti. Salīdzināsim attieksmi pret sievieti, kura cenšas apgūt savu reliģiju. Jūdaisma kodols ir Tora – Likums. Tomēr saskaņā ar Talmūdu „sievietes ir atbrīvotas no Toras studēšanas”. Daži jūdu rabīni stingri deklarēja: „Labāk lai uguns iznīcina Toras vārdus, nekā tie tiek doti sievietēm,” un: „Mācīt savai meitai Toru ir tas pats, it kā mācītu viņai nekātrību.” [8]

Jaunajā Derībā paustā sv. Pāvila attieksme nav saprātīgāka: „Sievas lai draudzes sapulcēs cieš klusu, kā tas parasts visās ticīgo draudzēs; jo tām nav atļauts runāt, bet jābūt paklausīgām, kā arī bauslība nosaka. Bet, ja tās grib ko zināt, lai prasa mājās saviem vīriem; jo sievietei ir par kaunu runāt draudzes sapulcē.” (1. vēstule korintiešiem 14:34-35)

Kā gan sieviete var mācīties, ja viņai nav atļauts runāt? Kā viņai iespējams intelektuāli attīstīties, ja viņai jābūt pilnīgi pakļautai? Kā viņa var paplašināt savu redzesloku, ja viņas vienīgais informācijas avots ir vīrs mājās?

Tagad, lai būtu godīgi, mums jāvaicā, vai Kurāna attieksme ir kaut kādā veidā atšķirīga. Viens īss Kurāna stāsts kodolīgi rezumē tā pozīciju. Khaula bija muslima, kuras vīrs Auss dusmu karstumā izteica: „Tu man esi kā mana māte”. Šo teikumu pagāniskie arābi uzskatīja par šķiršanās zīmi, kas atbrīvo vīru no jebkādiem laulības pienākumiem, bet nedeva sievietei atļauju atstāt vīra māju, lai apprecētos ar citu vīrieti. Dzirdējusi šos vārdus no sava vīra, Khaula bija nonākusi nožēlojamā situācijā. Viņa nekavējoties devās pie Islāma pravieša, lai lūgtu pēc aizstāvības. Pravietis uzskatīja, ka viņai vajadzētu būt pacietīgai, jo izskatījās, ka citas izejas nav. Khaula turpināja diskutēt ar pravieti, cenšamās glābt savu atlikto laulību. Drīzumā iejaucās Kurāna atklāsme, un Khaulas lūgums tika pieņemts. Dievišķais spriedums atcēla netaisnīgo paražu. Veselas Kurāna nodaļas (58. sūras) nosaukums „Al-mudžadila” jeb „Sieviete, kura strīdas” tika dots sakarā ar šo gadījumu: „[Zvēru pie Dieva], nūdien Allāhs dzirdējis tās [sievietes] vārdus, kura strīdas ar tevi par savu vīru un žēlojas Allāham, lai gan Viņš jūsu dialogu dzird. Jo Allāhs ir Dzirdošs un Redzošs.”(58:1)

Kurāna skatījumā sievietei ir tiesības diskutēt pat ar pašu Islāma pravieti; nevienam nav tiesību pavēlēt viņai klusēt. Viņai nav jāuzskata savs vīrs par vienīgo informācijas avotu jautājumos par likumu un reliģiju.

Netīrās, nešķīstās sievietes?

Jūdu likumi un noteikumi jautājumā par sievieti, kurai ir menstruācijas, ir ļoti ierobežojoši. Vecā Derība sievieti šai laikā uzskata par netīru un nešķīstu, turklāt šī nešķīstība var „inficēt” arī citus. Ikviens un jebkas, kam viņa pieskaras, kļūst netīrs uz veselu dienu: „Bet ja kādai sievietei asins sārņi pil no viņas miesas, tad lai viņa top atšķirta septiņas dienas, un, kas viņu aizskar, top

nešķīsts līdz vakaram. Un ikviens priekšmets, uz kura tāda sieviete ir gulējusi, kamēr viņa ir atšķirta, ir kļuvis nešķīsts, tāpat arī viss, uz ko tā ir sēdējusi, ir kļuvis nešķīsts. Un ikviens, kas pieskaras viņas guļas vietai, tas lai mazgā savas drēbes un pats mazgājas ūdenī, un viņam būs būt nešķīstam līdz vakaram. Un ikviens, kas aizskāris kādu priekšmetu, uz kuru viņa ir sēdējusi, tas lai mazgā savas drēbes un lai pats mazgājas ūdenī, un tam būs būt nešķīstam līdz vakaram. Un ja kāds trauks būtu bijis vai uz viņas guļas vietas, vai arī uz priekšmeta, uz kura tā sēdējusi, tad, tādām pieskaroties, cilvēks top nešķīsts līdz vakaram.” (3. Mozus 15: 19-23)

Savas „aptraipošās” dabas dēļ sievieti, kurai bija menstruācijas, dažkārt „izraidīja”, lai novērst jebkādu iespējamu kontaktu ar viņu. Viņu aizsūtīja uz speciālu namu, ko sauca par „netīrības namu”, kur viņai bija jāpavada viss savs netīrības periods. [9] Talmūdā sievieti, kurai ir menstruācijas, uzskata par „nelaimi nesošu” pat tad, ja notiek izvairīšanās no fiziska kontakta: „Mūsu rabīni mācīja: (..) ja sieviete, kurai ir menstruācijas, paiet garām diviem vīriešiem savu mēnešreižu sākumā, viņa ar to nogalinās vienu no viņiem, bet, ja mēnešreižu beigās, - viņa izraisīs nesaskaņas starp viņiem.” (Talmūds bPes. 111a)

Turklāt vīram, kura sievai ir menstruācijas, bija aizliegts ieiet sinagogā, ja viņa bija viņu padarījusi nešķīstu pat tikai ar putekļiem zem savām kājām. Priesteris, kura sievai, meitai vai mātei bija menstruācijas, nedrīkstēja sinagogā skandēt priestera svētības lūgšanu. [10] Tādēļ nav nekāds pārsteigums, ja daudzas jūdu sievietes menstruācijas joprojām dēvē par „lāstu”. [11]

Islāmā nav uzskata, ka sievietei, kurai ir menstruācijas, būtu kāda „inficējoša nešķīstība”. Viņa nav nedz „nepieskarama”, nedz „nolādēta”. Viņa dzīvo savu parasto dzīvi ar tikai vienu ierobežojumu: menstruāciju periodā precētam pārim nav atļauts stāties seksuālās attiecībās. Jebkāda cita veida fizisks kontakts starp viņiem ir atļauts. Sieviete, kurai ir menstruācijas, tiek atbrīvota no dažiem rituāliem kā, piemēram, ikdienas lūgšanām un gavēšanas.

Liecības sniegšana

Vēl viens jautājums, kurā pastāv domstarpības starp Kurānu un Bībeli, ir jautājums par sievietes liecību. Tā ir taisnība, ka Kurāns norāda ticīgajiem, kārtējot finansiālus darījumus, pieaicināt par lieciniekiem vai nu divus vīriešus, vai vienu vīrieti un divas sievietes (2:282). Tomēr tāpat taisnība ir arī tas, ka citos gadījumos Kurāns sievietes liecību akceptē kā vienlīdzīgu vīrieša liecībai. Īstenībā sievietes liecība var pat anulēt vīrieša liecību. Ja vīrietis savu sievu apsūdz neuzticībā, Kurāns pieprasa, lai viņš svinīgi zvēr piecas reizes, lai apliecinātu sievas vainu. Ja sieva savu pārkāpumu noliedz un arī zvēr piecas reizes, viņa netiek atzīta par vainīgu, un jebkurā gadījumā laulība tiek šķirta. (24:6-11)

Savukārt agrīnajā jūdu sabiedrībā sievietei nebija atļauts sniegt liecību. [12] Sievietes nespēju sniegt liecību rabīni uzskaitīja kā vienu no deviņiem lāstiem, kas uzlikti visām sievietēm grēkā krišanas dēļ (skat. nodaļu „Ievas mantojums”). Mūsdienu Izraēlā sievietēm nav atļauts liecināt Rabīnu tiesā. [13] Attaisnojot šo noteikumu, rabīni citē 1. Mozus grāmatu 18:9-16, kurā minēts, ka Sāra, Ābrahāma sieva, ir melojusi. Rabīni izmantoja šo epizodi kā apliecinājumu tam, ka sievietes nav derīgas liecības sniegšanai. Vajadzētu ņemt vērā, ka 1. Mozus grāmatā 18:9-16 iekļautais stāsts vairāk nekā vienu reizi ir minēts Kurānā, bet bez mazākā mājienu, ka Sāra būtu melojusi (11:69-74; 51:24-30). Kristīgajos Rietumos gan baznīcas, gan civilais likums līdz pat deviņpadsmitā gadsimta beigām liedza sievietēm tiesības liecināt. [14]

Ja vīrietis apsūdz savu sievu neuzticībā, tad, saskaņā ar Bībeli, viņas liecība netiek ņemta vērā, tā vietā viņā tiek pakļauta smagam pārbaudījumam – sarežģītam un pazemojošam rituālam, kuram, kā tika pieņemts, vajadzēja pierādīt viņas vainu vai nevainīgumu (4. Mozus 5:11-31). Ja šajā pārbaudījumā tiek atrasts, ka sieva ir vainīga, viņa tiek notiesāta uz nāvi, bet, ja atklājas, ka viņa ir nevainīga, viņas vīrs tomēr netiek vainots ļaunprātībā.

Turklāt, ja pēc kāzām vīrs sievu apsūdzēja par to, ka viņa nav bijusi jaunava, viņas pašas liecībai nebija nekādas nozīmes. Sievas tēvam un mātei pilsētas vecāko priekšā bija jāpierāda savas meitas šķīstība. Ja viņi to nespēja, meitu nomētāja ar akmeņiem viņas tēva mājas sliekšņa priekšā; ja vecāki varēja pierādīt savas meitas nevainību, vīram bija tikai jāsamaksā sods – simt sudraba šekeļi, un viņš nedrīkstēja šķirties no savas sievas visu savu mūžu: „Kad vīrs ņem sievu un dzīvo ar to, bet pēc neieredz un tad tai ceļ neslavu un par to izpauž ļaunas valodas, sacīdams: „Es gan šo sievu esmu ņēmis un tai arī esmu tuvojies, bet es to neatradu jaunavīgu,” tad šīs jaunās sievas tēvam un mātei būs viņu ņemt līdz ar pierādījumiem, ka viņa bijusi nevainīga, un šie pierādījumi jārāda pilsētas vecajiem pie vārtiem; un tad lai jaunās sievas tēvs saka vecajiem: „Es savu meitu iedevu šim vīram par sievu, bet viņam tā apnikusi, un, redzi, viņš ir tai cēlis neslavu, teikdams: „Es pie tavas meitas neatradu jaunavības pazīmes.”- „Bet šie nu ir pierādījumi, ka mana meita ir bijusi jaunavīga!” Tad lai viņi izklāj tās drēbes pilsētas vecaju priekšā. Tad pilsētas vecajiem šo vīru būs ņemt un viņu pārmācīt. Un tie lai piespriež viņam naudas sodu simts sudraba šekeļus, un viņi lai dod šo naudu jaunās sievas tēvam, tāpēc, ka tas par šķīstu Izraēla meitu bija cēlis kauna pilnas valodas, un viņa lai paliek tam par sievu; tas viņu nedrīkst atlaist visu savu mūža dienu. Bet ja valodas ir bijušas patiesas un viņa tomēr nav atrasta šķīsta jaunava, tad lai tie izved jauno sievu pie viņas tēva nama durvīm, un lai viņu nomētā ar akmeņiem tās pilsētas vīrieši, ka mirst, tāpēc, ka viņa ir tādu kauna darbu pastrādājusi Izraēlā, netiklību piekopdama sava tēva namā. Tā tev būs iznīdēt ļaunumu no sava vidus!” (5. Mozus 22:13-21)

Laulības pārkāpšana

Visas reliģijas laulības pārkāpšanu uzskata par grēku. Bībele nosaka nāves sodu gan laulības pārkāpējam, gan pārkāpējai (3. Mozus 20:10). Arī Islāmā vienlīdz tika sodīts gan laulības pārkāpējs, gan pārkāpēja (24:2). Tomēr Kurāna sniegtā laulības pārkāpšanas definīcija stipri atšķiras no Bībeles definīcijas. Saskaņā ar Kurānu, laulības pārkāpšana ir precēta vīrieša vai precētas sievietes iesaistīšanās ārpuslaulības sakarā. Turpretī Bībeles skatījumā laulības pārkāpšana ir tikai precētas sievietes iesaistīšanās ārpuslaulības sakarā (3. Mozus 20:10; 5. Mozus 22:22; Salamana pamācības 6:20-7:27).

„Un ja kāds vīrs tiek atrasts, kas guļ pie cita vīra sievas, tad tiem abiem būs mirt, ir vīram, kas pie tās sievas gulējis, ir tai sievai. Tā tev būs iznīdēt ļaunumu no Izraēla vidus!” (5. Mozus 22:22)

„Un kad kāds vīrs laulību pārkāpj ar precētu sievu un kad viņš laulību pārkāpj ar sava tuvākā sievu, tie ir jānodod nāvei, un viņiem ir mirtin jāmirst – ir pavedējam, ir pavestajai.” (3. Mozus 20:10)

Saskaņā ar Bībeles definīciju, ja precēts vīrs guļ ar neprecētu sievieti, tas vispār netiek uzskatīts par noziegumu; precēts vīrs, kam ir ārpuslaulības sakars ar neprecētu sievieti nav laulības pārkāpējs, un šī sieviete nav laulības pārkāpēja. Vienīgi tad, ja vīrietis, precēts vai neprecēts, guļ ar precētu sievieti, tā tiek uzskatīta par laulības pārkāpšanu; šai gadījumā vīrietis, pat ja viņš nav precēts, ir laulības pārkāpējs, un sieviete ir laulības pārkāpēja. Īsi sakot, laulības pārkāpšana ir jebkurš nelikumīgs sakars, kurā iesaistīta precēta sieviete. Precēta vīrieša iesaistīšanās ārpuslaulības sakarā pati par sevi Bībelē par noziegumu uzskatīta netiek. Kālab šāds morāles dubultstandarts? Saskaņā ar Jūdaistikas enciklopēdiju [Encyclopaedia Judaica], sieva tika uzskatīta par sava vīra īpašumu, līdz ar to laulības pārkāpšana aizskāra vīra sevišķās tiesības uz sievu, kamēr sievai kā vīra īpašumam šādu tiesību nebija. [15] Tas ir, ja vīrietis stājas sakaros ar precētu sievieti, viņš aizskar cita vīrieša īpašumu un tādēļ viņu jāsoda.

Līdz pat mūsu dienām Izraēlā, ja precēts vīrietis iesaistās ārpuslaulības sakarā ar neprecētu sievieti, viņa bērni no šīs sievietes tik uzskatīti par likumīgiem, bet, ja precēta sieviete stājas ārpuslaulības sakarā ar citu vīrietu, precētu vai neprecētu, viņas bērni no šī vīrieša ir ne tikai nelikumīgi, bet tiek uzskatīti par bastardiem un viņiem ir aizliegts precēties ar citiem jūdiem, izņemot jaunpievērstos un citus bastardus. Šo aizliegumu mantoja arī bērna pēcnācēji vēl 10 paaudzes, kad, iespējams, laulības pārkāpšanas negoda iespaids mazinājās. [16]

Turpretī Kurānā nekur nav norādīts, ka sieva būtu sava vīra īpašums. Kurāns daiļrunīgi apraksta attiecības starp laulātajiem, sakot: „Un Viņa zīme ir tas, ka Viņš radījis jums no jums pašiem sievas, lai jūs rastu pie viņām mieru, un darījis/jelicis starp jums mīlestību un žēlastību. Patiesi, tajā gan ir zīmes domājošiem ļaudīm.” (30:21)

Te redzams Kurānā paustais laulības koncepts: mīlestība, līdzjūtība un miers, nevis īpašumtiesības un dubultstandarti.

Solījumi

Saskaņā ar Bībeli, vīrietim jāizpilda jebkurš solījums, ko viņš devis Dievam; viņš nedrīkst lauzt savu vārdu. Turpretim sievietes solījums nav viņai neizbēgami saistošs: šis solījums jāapstiprina viņas tēvam, ja viņa dzīvo tā mājā, vai arī viņas vīram, ja viņa ir precēta. Ja tēvs vai vīrs neatbalsta savas meitas vai sievas solījumus, visas viņas apņemšanās kļūst nenožīmīgas un tukšas: „Bet ja viņas tēvs to aizliedz tanī pašā dienā, kad viņš to dzird, tad nevienam no viņas solījumiem vai aizliegumiem, ko tā savai dvēselei uzlikusi, nav jāstājas spēkā (..) Ikvienu īpašu solījumu un ikkatru solījumu, ko vien viņa zvērēdama sev aizliegusi pašapvaldīšanās nolūkā, viņas vīrs var pieļaut vai arī atcelt.” (4. Mozus 30:2-15)

Kādēļ gan sievietes dotais vārds viņai nav saistošs pats par sevi? Atbilde ir vienkārša: tādēļ, ka līdz kāzām viņa ir sava tēva īpašums, bet pēc kāzām – sava vīra īpašums. Tēva vara pār savu meitu bija tik neierobežota, ka, ja viņš to vēlētos, viņš meitu varētu pat pārdot. Rabīnu sacerējumos norādīts: „Vīrietim ir atļauts pārdot savu meitu, bet sievietei tas nav atļauts; vīrietis drīkst saderināt savu meitu, bet sieviete to nedrīkst.” [17] Rabīnu literatūrā arī minēts, ka precības simbolizē tēva varas nodošanu vīram: „(..) precības, padarot sievieti par vīra neaizskaramu īpašumu (..)” Kā redzams, sieviete tiek uzskatīta par kāda cita īpašumu un nevar dot nekādus solījumus, ko neapstiprina viņas īpašnieks.

Ir vērts piebilst, ka šīm Bībeles norādēm par sievietes solījumiem ir bijušas negatīvas atskaņas jūdu-kristiešu tradīcijā līdz pat divdesmitā gadsimta sākumam. Precētai sievietei Rietumu pasaulē nebija juridiska statusa, nevienai viņas rīcībai nebija juridiskas nozīmes. Viņas vīrs varēja anulēt jebkuru līgumu, darījumu vai vienošanos, ko viņa bija noslēgusi. Sievietes Rietumu pasaulē, ko varam uzskatīt par lielāko jūdu-kristiešu tradīcijas mantinieci, nevarēja noslēgt saistošu līgumu tāpēc, ka faktiski viņas bija kāda cita īpašums. Gandrīz divus tūkstošus gadu Rietumu sievietes ir cietušas šo Bībeles norādījumu dēļ. [18]

Islāmā katra muslima - gan vīrieša, gan sievietes - dotais solījums ir viņam saistošs. Nevienam nav tiesību atcelt kāda cita solījumu. Ja kāds - vīrietis vai sieviete - dod svinīgu zvērestu, bet viņam neizdodas to izpildīt, šī vaina jāizpērk saskaņā ar Kurāna norādījumu: „Allāhs jūs netvers par nenopietnību savos zvērestos, bet tvers jūs par to, ko jūs noslēdzāt ar zvērestiem [tīšuprāt/apzināti]. Un tā izpirkšana – paēdināt desmit nabagos ar vidējo no tā, ar ko jūs barojat savas ģimenes, vai apgērbt viņus, vai atlaist vergu; un, ja kāds [barību un apgērbu] neatradīs, tad

[tam noteikts] trīs dienu gavēnis. Šāda ir jūsu zvērestu izpirkšana, kad zvērēsiet [un lauzīsiet/pārkāpsiet]. Taču turiet savus zvērestus!" (5:89)

Pravieša Muhammada līdzgaitnieki - gan vīrieši, gan sievietes - mēdza dod savus uzticības zvērestus pašam pravietim. Sievietes gluži tāpat kā vīrieši neatkarīgi nāca pie viņa un deva zvērestu: „Ak sūtni! Kad pie tevis atnāks ticīgās sievietes, dodam tev zvērestu neko Allāham nepiedēvēt [līdzdalībniekos], nezagt, nepārkāpt laulību, nenogalināt savus bērnus, neizdomāt melus par to, kas [atrodas] uz viņu rokām un [starp] kājām,¹ un neatteikties paklausīt tevi labumā, tad pieņem viņu zvērestu un prasi Allāham par viņām piedošanu, jo Allāhs ir Piedodošs un Žēlojošs.” (60:12)

Vīrietis nevarēja zvērēt savas meitas vai sievas vietā; tāpat viņš arī nevarēja atcelt savu radinieču dotos solījumus.

Sievas īpašums

Visas trīs mūsu aplūkojamās reliģijas ir stingri pārliecinātas par laulības un ģimenes dzīves nozīmīgumu. Tāpat tās ir vienisprātis par vīra vadošo lomu ģimenē. Tomēr starp tām pastāv acīmredzamas domstarpības par šīs vadīšanas robežām. Jūdu-kristiešu tradīcijā, atšķirībā no Islāma, vīra vadošā loma īstenībā sniedzas līdz pat vīra īpašumtiesībām pār sievu.

Jūdu tradīcija attiecībā uz vīra un sievas lomām sakņojas pārliecībā, ka sieva ir vīra īpašums gluži tāpat kā viņa īpašums ir viņa vergs. [19] Šī pārliecība ir cēlonis likumos par laulības pārkāpšanu vērojamiem dubultstandartiem un atļaujai vīram anulēt sievas solījumus. Tāpat arī šī pārliecība ir pamatā tam, ka sievai ir liegta jebkāda kontrole pār viņas īpašumu un pašas nopelnīto. Tiklīdz kā jūdu sieviete apprecējās, viņa pilnīgi zaudēja visas tiesības uz savu īpašumu un nopelnīto, un šīs tiesības ieguva viņas vīrs. Jūdu rabīni apgalvoja, ka vīra tiesības uz sievas īpašumu ir pamatotas ar faktu, ka pati sieva kļūst par vīra īpašumu: „Vai gan tas, ka kāds ir ieguvis savā īpašumā sievieti, uzreiz arī nenozīmē, ka viņš ir ieguvis īpašumā arī šai sievietei piederošo?” un: „Ja viņš ir ieguvis sievieti, vai viņam nebūtu jāiegūst arī viņas īpašums?” [20] Līdz ar to laulības pat bagātāko sievieti būtībā atstāja bez graša pie dvēseles. Talmūds sievas finansiālo stāvokli apraksta šādi: „Kā gan sievietei kaut kas varētu piederēt, ja viss, kas ir viņas, pieder viņas vīram? Kas ir viņa, pieder viņam; kas ir viņas, arī tas pieder viņam (..) Viņam pieder arī tas, ko viņa nopelnījusi vai atradusi uz ielas. Visi māsaimniecības priekšmeti, pat maizes drupatas uz galda pieder viņam. Ja viņa ielūgtu savā namā viesi un dotu tam ēst, viņa tajā brīdī zagtu no sava vīra (..)” (San. 71a, Git. 62a)

Īstenībā jūdu sievietes īpašums bija paredzēts, lai piesaistītu preciniekus. Jūdu ģimene piešķīra savai meitai daļu no tēva īpašuma, un šī daļa laulību gadījumā kalpoja kā pūrs. Tieši šī vajadzība pēc pūra padarīja meitas par tēvam nevēlamu nastu. Tēvam bija jāuzaudzina sava meita un tad, gatavojoties laulībām, jānodrošina viņa ar lielu pūru. Meitene jūdu sabiedrībā nozīmēja zaudējumus, nevis ieguvumus, jeb, bilances valodā runājot, viņa bija pasīvs, nevis aktīvs. [21] Tas arī izskaidro, kādēļ meitas piedzimšana senajā jūdu sabiedrībā netika svinēta (skat. nodaļu „Apkaunojošās meitas?”). Pūrs bija kāzu dāvana, ko pasniedza līgavainim uz nomas nosacījumiem. Vīrs varēja rīkoties kā pūra īpašnieks, bet nedrīkstēja to pārdot. Līgava zaudēja jebkādu kontroli pār pūra laulības noslēgšanas brīdī. Bez tam no viņas sagaidīja, ka viņa pēc kāzām strādās, un tad viss viņas nopelnītais nonāca vīra rokās kā samaksa par viņas uzturēšanu, kas bija vīra pienākums. Savu īpašumu sieva varēja atgūt tikai divos gadījumos: pēc šķiršanās vai pēc vīra nāves. Ja sieva nomirtu pirmā, tad vīrs mantotu viņas īpašumu, bet, ja nomira vīrs, sieva atguva savu pirmslaulību īpašumu, bet viņai nebija tiesību mantot kaut vai daļu no paša nelaiķa vīra īpašuma. Vēl jāpiemetina, ka arī līgavainim bija jāpasniedz kāzu dāvana savai līgavai, tomēr arī šai gadījumā viņš kļuva par šīs dāvanas īsto īpašnieku tik ilgi, kamēr vien viņi bija precējušies. [22]

Kristietība līdz pat nesenam laikam sekoja šai pašai jūdu tradīcijai. Gan reliģiskās, gan civilās amatpersonas kristīgajā Romas impērijā (pēc Konstantīna) pieprasīja laulību līgumu par īpašumtiesībām kā noteikumu laulības atzīšanai. Ģimenes savām meitām deva aizvien lielākus pūrus, kā rezultātā vīrieši centās apprecēties agrāk, bet ģimenes atlika savu meitu laulības vēlāk, nekā tas bija parasts agrāk. [23] Saskaņā ar kanoniskajām tiesībām, sievietei bija tiesības atgūt savu pūru, ja laulība tika anulēta, izņemot, ja viņa bija pārkāpusi laulību. Šajā gadījumā viņa zaudēja tiesības uz pūru, un tas palika viņas vīra rokās. [24] Gan pēc kanoniskā likuma, gan civillikuma precētai sievietei kristīgajā Eiropā un Amerikā līdz pat deviņpadsmitā gadsimta beigām un divdesmitā gadsimta sākumam nebija nekādu īpašumtiesību. Piemēram, angļu likumdošanā sieviešu tiesības tika apkopotas un izdotas 1632. gadā; šajās „tiesībās” tika iekļauts, ka „tas, kas ir vīra, pieder viņam. Tas, kas ir sievas, pieder vīram.” [25] Līdz ar kāzām sieviete zaudēja ne tikai savu īpašumu, bet arī savu individualitāti. Nevienai viņas rīcībai nebija juridiska svara. Ja viņa kaut ko pārdeva vai dāvināja, vīrs to visu varēja atcelt, jo tam nebija saistoša likumīga spēka. Cilvēku, kurš bija noslēdzis ar sievieti līgumu, uzskatīja par kriminālnoziedznieku – viņš bija piedalījies krāpšanā. Bez tam sieviete nevarēja savā vārdā nevienu iesūdzēt tiesā, nedz arī pati varēja tikt iesūdzēta; arī savu vīru viņa nevarēja iesūdzēt. [26] Precētai sievietei likuma acīs praktiski bija tāds pats statuss kā nepilngadīgam bērnam. Sieva gluži vienkārši piederēja savam vīram un tādēļ zaudēja savu īpašumu, juridisko statusu un uzvārdu. [27]

Islāms kopš kristiešu ēras septītā gadsimta ir devis sievietei neatkarīgu individualitāti, kuru jūdu-kristiešu Rietumos viņai liedza vēl līdz ļoti nesenam laikam. Saskaņā ar Islāmu līgavai un viņas ģimenei nav nekāda pienākuma pasniegt dāvanu līgavainim. Meitene musulmu ģimenē

nenozīmē parādus. Sievieteī Islāmā ir piešķirta tāda cieņa, ka viņai nav vajadzības pasniegt dāvanas, lai piesaistītu iespējamo vīru; tas ir līgavainis, kam jāpasniedz kāzu dāvana līgavai. Šī dāvana tiek uzskatīta par viņas īpašumu, un ne līgavainim, ne līgavas ģimenei nav nekādu tiesību saņemt daļu no tās vai kontrolēt to. Dažās mūsdienu muslimu sabiedrībās simtiem tūkstoši dolāru dimantos nav nemaz tik ārkārtēja kāzu dāvana. [28] Līgava patur savu kāzu dāvanu arī šķiršanās gadījumā; vīram nav tiesību saņemt daļu no sievas īpašuma, izņemot gadījumu, ja viņa pati vīram labprātīgi to piedāvā. [29] Kurāns pauž savu attieksmi šai jautājumā pilnīgi skaidri: „Un dodiet sievietēm viņu pūru kā obligātu dāvanu. Bet, ja viņas pašas atdos jums kādu daļu no tā, tad ēdiet to uz veselību!” (4:4)

Sievas īpašums un tas, ko viņa pati nopelna, ir pilnīgi viņas rīcībā un izmantojams vienīgi pēc viņas pašas ieskatiem, kamēr viņas un bērnu uzturēšana ir vīra pienākums. [30] Lai cik bagāta arī nebūtu sieva, viņai nav obligāti jāpalīdz vīram ģimenes uzturēšanā, ja vien viņa pati brīvprātīgi neizvēlas to darīt. Laulātie manto viens no otra. Bez tam precēta sieviete Islāmā saglabā savu neatkarīgo juridisko statusu un uzvārdu. [31] Amerikāņu tiesnesis, runājot par muslimu sieviešu tiesībām, reiz teica: „Muslimu meitene varētu precēties kaut vai desmit reizes, bet viņas personība paliek neskarta, to neuzsūc viņas vīru dažādās identitātes. Viņa ir gluži kā planēta Saules sistēmā – pati ar savu vārdu un neatkarīgu juridisko statusu.” [32]

Šķiršanās

Trīs aplūkojamajās reliģijās atrodamas nozīmīgas atšķirības attieksmē pret šķiršanos. Kristietība šķiršanos pilnībā noraida; Jaunā Derība nepārprotami atbalsta laulības nesaraucamību. Jēzum tiek piedēvēti šādi vārdi: „Bet es jums saku: ikviens, kas no savas sievas šķiras, izņemot nešķīstības gadījumu, tas viņu spiež laulību pārkāpt; un ja kas atšķirtu precē, tas pārkāpj laulību.” (Mateja 5:32) Šis bezkompromisu ideāls, bez šaubām, ir nereāls; tas prasa tādu morālās pilnības līmeni, kādu cilvēku sabiedrībām nekad nav izdevies sasniegt. Kad pāris saprot, ka viņu laulība vairs nav glābjama, šķiršanās aizliegums viņiem neko nepalīdzēs. Piespiest neveiksmīgi saprecinātus pārus palikt kopā nav nedz saprātīgi, nedz arī tas var nest labus rezultātus. Tāpēc nav nekas pārsteidzošs, ka visa kristiešu pasaule ir bijusi spiesta atļaut šķiršanos.

Turpretī jūdaisms, gluži otrādi, atļauj šķiršanos pat bez kāda iemesla. Vecā Derība vīram dod tiesības šķirties no savas sievas pat tikai tāpēc, ka tā viņam nepatīk: „Ja kāds vīrs ņem sievu un ar to iedodas laulībā, bet tad notiktu, ka tā neatrod vairs žēlastību viņa acīs, tādēļ, ka tas atradis viņā kādu kauna lietu, tad lai viņš raksta tai šķiršanās grāmatu un iedod to viņai rokā un izraida viņu no sava nama. Un tā lai atstāj viņa namu un kļūst citam vīram par sievu. Bet ja arī šis otrs vīrs no tās novēršas un arī raksta viņai šķiršanās grāmatu, iedod to viņai rokā un izraida no sava nama, vai arī kad otrs vīrs mirst, kas bija viņu apņēmis par sievu, tad viņas pirmais vīrs, kas viņu bija

izraidījis, nevar griezties atpakaļ un to ņemt, lai tā kļūtu viņa sieva, pēc tam kad tā ir sevi padarījusi par nešķīstu (..)” (5. Mozus 24:1-4) Šie panti ir izraisījuši vērā ņemamas debates jūdaisma zinātnieku starpā, runājot par pantos minēto vārdu „neatrod vairs žēlastību viņa acīs”, „kauna lieta” un „novēršas” nozīmju interpretāciju. Talmūdā atrodami viņu dažādie viedokļi: „Šammaja skola uzskata, ka vīram nevajadzētu šķirties no savas sievas, ja vien viņa nav kļuvusi viņam neuzticīga, bet Hillela skola apgalvo, ka viņš drīkst šķirties pat tikai tāpēc vien, ka viņa tam pasniegusi sliktu ēdienu. Rabīns Akiba saka, ka vīrs drīkst šķirties arī vienkārši tādēļ, ka cita sieviete viņam šķiet skaistāka par viņa sievu.” (Gittin 90a-b)

Jaunā Derība seko Šammaja skolas viedoklim, bet jūdu likumi – Hillela skolas un rabīna Akibas viedoklim. [33] Tā kā Hillela skolas paustais guva pārsvaru, par nepārtrauktu jūdu likuma tradīciju kļuva atļaut vīram šķirties no sievas arī bez kāda iemesla. Vecā Derība ne tikai dod vīram tiesības šķirties no sievas, ja tā „neatrod vairs žēlastību viņa acīs”, bet padara šķiršanos obligātu gadījumā, ja vīram ir „slikta sieva”: „Slikta sieva nes pazemojumu, nodurtu skatienu un ievainotu sirdi. Paviršs un nespēcīgs ir tas vīrs, ko viņa sieva nespēj darīt laimīgu. Grēks sākās ar sievieti, un viņas dēļ mums visiem jāmirst. Neļauj caurai mucai tecēt, nedz sliktai sievai sacīt to, ko tā grib teikt. Ja viņa tev nepakļaujas, šķiries no tās un sūti to prom.” (Sīraha gudrības grāmata 25:25)

Talmūdā minētas vairākas sievas rīcības, kas šķiršanos no viņas padara par vīra obligātu pienākumu: „Ja viņa ēda uz ielas, ja viņa nesātīgi dzēra uz ielas, ja viņa zīdīja bērnu uz ielas, - katrā no šiem gadījumiem rabīns Meirs saka, ka viņai jāatstāj savs vīrs.”(Git. 89a) Saskaņā ar Talmūdu, obligāti jāšķiras arī no neauglīgas sievas (tādas, kurai desmit gadu laikā nav piedzimis bērns): „Mūsu rabīni mācīja: ja vīrs paņēma sievu un dzīvoja ar viņu desmit gadus, bet viņa nedzemdēja bērnu, tad viņam no tās jāšķiras.” (Yeb. 64a)

Sieva pēc jūdu likuma šķiršanās procesu nevar uzsākt, tomēr viņa var pieprasīt šķiršanās tiesības tiesā gadījumā, ja viņai ir nopietns iemesls. Pastāv tikai daži par nopietniem atzīti iemesli, uz kuriem balstoties sieva var prasīt šķiršanos: ja vīram ir fiziski defekti vai ādas slimība, ja viņš nepilda laulības pienākumus utt. Tiesa var atbalstīt sievas prasību pēc šķiršanās, bet tā nevar šķirt laulību – to var izdarīt vienīgi vīrs, dodot savai sievai šķiršanās apliecību („šķiršanās grāmatu”). Tiesa varēja piespriest vīram pēršanu ar pletni, uzlikt viņam naudas sodu vai cietumsodu vai izslēgt viņu no jūdaisma, lai piespiestu viņu dot šķiršanās apliecību savai sievai. Tomēr, ja vīrs bija pietiekami ietiepīgs, viņš varēja atteikties atbrīvot sievu un turēt viņu saistītu bezgalīgi ilgi. Vēl ļaunāk – viņš varēja pamest viņu, nedodot viņai šķiršanās apliecību, tādējādi atstājot viņu ne precētu, ne šķirtu. Tādā gadījumā viņš var precēt citu sievieti vai pat dzīvot kopā ar neprecētu sievieti, un viņiem var būt bērni (pēc jūdu likuma, šie bērni tiks uzskatīti par likumīgiem). Tikmēr pamestā sieva nedrīkst precēties ar citu vīrieti, jo juridiski viņa joprojām ir precēta; viņa nevar arī dzīvot kopā ar citu vīrieti, jo tādā gadījumā viņa tiks uzskatīta par laulības

pārkāpēju, viņas bērni būs nelikumīgi vēl desmit paaudzēs. Sieviete šādā stāvoklī sauc par „agunah” jeb saistīto. [34] Pašlaik ASV ir apmēram 1000 līdz 1500 jūdu sievietes, kuras ir „agunot” (daudzskaitlis no „agunah”), bet Izraēlā tādu ir pat 16000. Vīri var izspiest tūkstošiem dolāru no savām sievietēm-ķīlniecēm, pirms dot tām šķiršanos. [35]

Islāma pozīcija šķiršanās jautājumā ir pa vidu starp kristietību un jūdaismu. Laulība Islāmā ir svēta saite, kurai nevajadzētu tikt sarautai citādi kā vien nepārvaramu iemeslu dēļ. Pāriem tiek ieteikts meklēt visus iespējamus līdzekļus, kad viņu laulības ir apdraudētas; pie šķiršanās vajadzētu ķerties tikai tad, ja citas izejas vairs nav. Īsi sakot, Islāms atzīst šķiršanos, tomēr atrunā no tās visos iespējamajos veidos. Vispirms aplūkosim šo šķiršanās atzīšanu. Abiem partneriem ir tiesības pārtraukt laulību. Vīram ir dotas tiesības uz Talaq (šķiršanos); bez tam, atšķirībā no jūdaisma, arī sievietei ir tiesības šķirt laulību procesā, ko dēvē par Khula'. [36] Ja vīrs ir tas, kurš uzsāk laulības šķiršanu, viņš nevar atgūt neko no kāzu dāvanām, ko viņš devis savai līgavai. Kurāns kategoriski aizliedz vīram šķiršanās gadījumā ņemt atpakaļ savas kāzu dāvanas, lai cik dārgas vai vērtīgas šīs dāvanas arī nebūtu: „Un, ja jūs gribēsiet pamainīt vienas sievas vietā citu, un iedevāt vienai no viņām [veselu] kaudzi, neņemiet no tā neko. Vai tad jūs ņemtu to melojot un atklāti grēkojot?” (4:20)

Ja tā ir sieva, kas izvēlējusies šķirt laulību, viņa var atdot savu kāzu dāvanu atpakaļ vīram; šai gadījumā atdošana ir godīga kompensācija vīram, kurš grib palikt kopā ar savu sievu, bet viņa izvēlas to atstāt. Kurāns norāda musulmu vīriešiem neņemt atpakaļ savas kāzu dāvanas, ko tie devuši sievietēm, izņemot gadījumu, ja pati sieva ir uzsākusi šķiršanos: „Un jums nav atļauts ņemt kaut ko no tā, ko jūs dāvinājāt viņām, ja tikai abi baidīsies, ka nespēs ievērot Allāha ierobežojumus. Un, ja jūs baidīsieties, ka viņi neievēros Allāha ierobežojumus, uz viņiem nebūs grēka tajā, ar ko viņa izpirks [savu šķiršanos]. Tādi ir Allāha ierobežojumi, tāpēc nepārkāpiet tos!” (2:229)

Reiz pie pravieša Muhammeda atnāca sieviete, kas vēlējās šķirt savu laulību; viņa pateica pravietim, ka viņai nevar pateikt neko sliktu par vīra raksturu vai uzvedību – viņas vienīga problēma bija, ka viņai vīrs vienkārši tik ļoti nepatika, ka viņa nespēja vairs ilgāk dzīvot ar viņu. Pravietis viņai jautāja: „Vai tu esi ar mieru atdot viņam atpakaļ viņa dārzu (kāzu dāvanu, ko viņš viņai bija devis)?” Viņa teica: „Jā.” Tad pravietis norādīja vīram ņemt atpakaļ savu dārzu un piekrist laulības šķiršanai. (Bukhari).

Dažos gadījumos, kad muslima gribētu saglabāt savu laulību, nopietni iemesli varētu spiest viņu tomēr pieprasīt šķiršanos, piemēram, ja vīrs ir nežēlīgs, pametis viņu bez iemesla, nepilda savus laulības pienākumus u.tml. Šajos gadījumos Islāma tiesa laulību šķir. [37]

Īsi sakot, Islāms dod musulmai dažas tiesības, kurām nav iepriekšēja precedenta: viņa var šķirt laulību caur Khula' un viņa var iesniegt tiesā prasību šķirt laulību. viņa nevar tikt pieķēdēta pie sava nepakļāvīgā vīra. Tieši šīs tiesības vilināja jūdu sievietes, kas dzīvoja agrīnajās Islāma sabiedrībās kristiešu ēras septītajā gadsimtā, censties dabūt šķiršanās apliecības no saviem vīriem Islāma tiesās. Rabīni šīs apliecības pasludināja par nenozīmīgām un spēkā neesošām. Lai pārtrauktu šo praksi, rabīni jūdu sievietēm piešķīra jaunas tiesības un privilēģijas, cenšoties mazināt Islāma tiesu pievilcību. Jūdu sievietēm kristiešu zemēs šādas privilēģijas nedeva, jo tur spēkā esošais romiešu šķiršanās likums nebija pievilcīgāks par jūdu likumu. [38]

Tagad pievērsīsimies tam, kā Islāms atrunā no šķiršanās. Islāma pravietis ticīgajiem teica, ka „starp visas atļautās darbības, laulības šķiršana ir Dieva visvairāk ienīstā.” (Abū Davūd Sunna) (Tulkotāju piezīme – Nozīme, protams, laba, bet tas nav autentisks hadīss.)

Muslimu vīrietim nevajadzētu šķirties no savas sievas tikai tāpēc, ka tā viņam nepatīk. Kurāns norāda musulmu vīriešiem būt laipniem pret savām sievām, pat ja tās viņiem ir vienaldzīgas vai īsti nepatīk: „Un neturiet viņas [nospiedošos apstākļos], lai atņemtu daļu no tā, ko jūs viņām devāt, ja tikai viņas neizdarīs klaju netiklību. Un dzīvojiet ar viņām pa godam.” (4:19)

Pravietis Muhammads deva līdzīgu norādījumu: „Ticīgam vīrietim nav jāienīst ticīga sieviete. Ja viņam nepatīk kāda viņas iezīme, viņam patīk cita iezīme.” (Muslim)

Tāpat pravietis arī uzsvēra, ka vislabākie muslimi ir tie, kas vislabāk izturas pret savām sievām: „Vislabākā ticība ir tiem ticīgajiem, kuriem ir labākais raksturs. Un labākie no jums ir tie, kuri ir labākie pret jūsu sievām. (Tirmizi.)

Tomēr Islāms ir praktiska reliģija, un tas atzīst, ka var rasties apstākļi, kad laulība nonāk tuvu sabrukumam. Šādā gadījumā nebūs līdzēts ar vienkāršu padomu būt laipnam un pašsavaldīgam. Ko darīt šādā gadījumā, lai glābtu laulību? Kurāns dod dažus praktiskus padomus cilvēkam (vīram vai sievietei), kuram jācieš laulātā drauga (sievai vai vīram) pārdarījumi. Vīram, kura sievas aplamā uzvedība apdraud laulību, Kurāns sniedz četrus padomus, kas izklāstīti šajos pantos: „Un pamāciet tās [sievietes], kuru nepaklausību jūs baidāties, atstājiet viņas [vienas] gultās un iepļaukājiet [viņām]. Un, ja viņas jūs paklausīs, tad nemeklējiet ceļu (iespējas) darīt viņām pāri, jo Allāhs ir Dižens un Liels. Un, ja jūs baidāties nesaderības abu starpā, tad sūtiet (ieceliet) šķirējtiesnesi no viņa dzimtas un šķirējtiesnesi no viņas dzimtas, ja viņi abi vēlēšies uzlabojumu, Allāhs palīdzēs viņiem, jo Allāhs ir Zinošs un Pārzinošs.” (4:34-35)

Vispirms jāizmēģina pirmie trīs padomi; ja tas nelīdz, ir jāmeklē iesaistīto ģimeņu palīdzība. Jāņem vērā, ka, saskaņā ar šiem pantiem, nepaklausīgās sievas sišana ir tikai īslaicīgi piemērojams pasākums, kas minēts vienīgi kā trešais un pie kā jāķeras vienīgi ārkārtējas

nepieciešamības gadījumā, ja ir cerība, ka tas varētu līdzēt ierobežot sievas pārdarījumus. Ja tos izdodas ierobežot, vīram, kā skaidri saprotams no iepriekšminētā panta, nekādā gadījumā nav atļauts turpināt izrādīt savu īgnumu pret sievu. Ja arī šis pasākums nav sekmīgs, vīram tik un tā nav atļauts to ilgāk izmantot, un jāķeras pie pēdējā līdzekļa – centieniem samierināties ar ģimenes palīdzību. (Tulkotāju piezīme – Ar vieglu sišanu tiek saprasta ar plaukstu vai zobu tīrāmo kociņu (misvāku) pa sievas dienvidu mīkstumiem. Tā noteikti nav dūsmās, nesavaldībā, pa seju vai atstājot pēdas vai ievainojumus.)

Pravietis Muhammads norādīja, ka musulmu vīriem nevajadzētu izmantot šos līdzekļus citādi kā vien ārkārtējos gadījumos, kā, piemēram, sievas neslēpta izlaidība. Un pat šajos gadījumos sodam vajadzētu būt vieglam, un, ja sieva labojas, vīram nav atļauts turpināt viņai pārnest: „Gadījumā, ja viņas ir vainīgas atklātā netiklībā, jūs varat pamest viņu gultas un (vēlāk, ja tas nestrādā) dodiet vieglu sodu. Ja viņas ir paklausīgas jums, tad nemeklējiet pret viņām kādu apgrūtinājumu.” (Tirmizi) “Ja viņas tomēr tā rīkosies [t. i. nepaklausīs vīru], tad atstājiat viņas gultās [vienas] un viegli uzsieties viņām. Un, ja viņas jūs paklausīs, tad nemeklējiet iespēju darīt viņām pāri.” (Tirmidhi)

Bez tam pravietis ir nosodījis jebkādu neattaisnojamu sišanu. Dažas musulmu sievas sūdzējās viņam par to, ka vīri tās situši. To dzirdot, pravietis kategoriski paziņoja: „Tie, kuri dara tā (sit viņu sievas), nav labākie no jums.” (Abū Dāvūd Sunna) “Zvēru pie Dieva, jūs redzat, ka tie [kuri sit savas sievas] nav paši labākie no jums.” (Abu Dawood)

Tāpat šai vietā der atcerēties, ka pravietis teicis arī: „Labākie starp jums ir tāds, kurš ir labākais pret savu ģimeni. Un es esmu labākais starp jums pret savu ģimeni.” (Tirmizi) “Labākais no jums ir tas, kurš vislabāk izturas pret savu ģimeni, un es vislabāk par jums iztueros pret savu ģimeni.” (Tirmidhi)

Kādai musulmai vārdā Fātima bint Kaiss deva padomu neprecēties ar kādu vīrieti, par kuru bija zināms, ka viņš sit sievietes: “Mani bildināja vairāki cilvēki, starp kuriem bija Muavija un Abu Al-Džahm. Bet Pravietis (miers viņam un Dieva svētība) sacīja: “Muavija ir pārāk nabags, bet Abu Al-Džahm ir neiecietīgs pret sievietēm.” (Muslim)

Jāpiezīmē, ka Talmūds atļauj sievas sišanu kā pārmācību disciplīnas nolūkos. [39] Šāda vīra rīcība netiek ierobežota tikai ārkārtēju gadījumu ietvaros, tādu kā, piemēram, neslēpta izlaidība. Viņam ir atļauts sist savu sievu pat tikai tādēļ, ka viņa atsakās pildīt savus mājsaimniecības pienākumus; viņam netiek noteikts ierobežojums par vieglu sodu. Vīrs drīkst censties salauzt savas sievas stūrgalvību arī ar pāršanas un badināšanas palīdzību. [40]

Sievai, kuras vīra nelīgā uzvedība tuvina laulību sabrukumam, Kurāns dod šādu padomu: „Un, ja sieva baidās, ka viņas vīrs aizies [no viņas] vai novērsīsies, tad nebūs grēka viņiem abiem, ja viņi noslēgs savā starpā mieru – un miers ir labāks.” (4:128)

Šajā gadījumā sieva tiek mudināta censties samierināties ar savu vīru (ar vai bez ģimenes palīdzības). Būtiski, ka Kurāns neiesaka ķerties pie diviem no vīram līdzīgā gadījumā ieteiktiem līdzekļiem: atturēšanās no tuvības un sišanas. Šādas neatbilstības iemesls varētu būt centieni pasargāt sievu no jau tā netaisnīgā vīra iespējamās fiziskās vardarbības – šāda vardarbīga pretreakcija gan sievai, gan laulībai nodarītu vairāk ļauna nekā laba. Daži Islāma zinātnieki ir izteikuši domu, ka tiesa varētu pielietot šos līdzekļus pret vīru sievas vietā, tas ir, vispirms brīdināt nepakļāvīgo vīru, tad aizliegt viņam tuvoties savas sievas gultai un visbeidzot, izpildīt simbolisku sišanu. [41]

Rezumējot jāsaka, ka Islāms precētiem musulmu pāriem piedāvā daudz noderīgu padomu, lai glābtu laulību grūtību un nesaskaņu gadījumā. Ja viens no partneriem apdraud laulību, otram laulātajam Kurāns dod padomu darīt visu iespējamo un piemēroto, lai glābtu šo svēto saikni. Ja neviens no minētajiem līdzekļiem nepalīdz, Islāms atļauj abiem šķirties mierīgā un draudzīgā garā.

Mātes

Vairākās vietās Vecajā Derībā izteikts mudinājums laipni un iejūtīgi izturēties pret vecākiem un nosodīti tie, kas viņus negodā. Piemēram: „Ikvienam cilvēkam, kas savu tēvu vai savu māti nolād, tam ir mirtin jāmirst (..)” (4. Mozus 20:9) un: „Gudrs dēls iepriecina savu tēvu, bet nesaprātīgs cilvēks ir savai mātei kauns.” (Salamana pamācības 15:20) Lai gan tēva godāšana atsevišķi ir minēta vairākās vietās, piemēram: „Gudrs dēls ļaujas tēva pārmācībām(..)” (Salamana pamācības 13:1), māte viena pati nekur nav pieminēta. Turklāt netiek īpaši uzsvērti laipna izturēšanās pret māti kā zīme pateicībai par viņas pārciestajām grūtībām dzemdībās un zīdot bērnu. Bez tam mātei, atšķirībā no tēva, nepienākas nekas no sava bērna mantojuma. [42]

Grūti runāt par Jauno Derību kā par grāmatu, kas aicina cienīt savu māti. Gluži pretēji, rodas iespaids, ka Jaunā Derība uzskata laipnu izturēšanos pret māti par šķērsli ceļā pie Dieva. Saskaņā ar Jauno Derību, neviens nevar kļūt par labu kristieti un būt cienīgs kļūt par Kristus mācekli, ja viņš neienīst savu māti. Jēzum tiek pierakstīti šādi vārdi: „Ja kāds nāk pie manis un neienīst savu tēvu un māti, sievu un bērnus, brāļus un māšas un pat savu paša dzīvību, tas nevar būt mans māceklis.” (Lūkas 14:26) Piedevām Jaunajā Derībā Jēzus attēlots pilns vienaldzības vai pat necieņas pret paša māti. Piemēram, kad viņa bija atnākusi Jēzu meklēt laikā, kad viņš sludināja lielam ļaužu pulkam, Jēzum pat prātā neienāca iziet māti satikt: „Tad viņa māte un viņa brāļi nāca

un, ārā stāvēdami, pie viņa sūtīja un viņu sauca. Un ļaudis sēdēja ap viņu un viņam sacīja: „Redzi tava māte un tavi brāļi un tavas māšas ārā tevi meklē. Un viņš tiem atbildēja un sacīja: „Kas ir mana māte un mani brāļi?” Un viņš visapkārt uzlūkoja tos, kas ap viņu sēdēja, un saka: „Redzi – mana māte un mani brāļi. Jo, ja kas Dieva prātu dara, tas ir mans brālis un māsa un māte.” (Marka 3:31-35)

Varētu iebilst, ka Jēzus tobrīd centās iemācīt saviem klausītājiem svarīgo mācību, ka reliģiskās saites nav mazāk nozīmīgas par ģimenes saitēm. Tomēr viņš būtu varējis iemācīt to pašu, arī neizrādot šādu pilnīgu vienaldzību pret savu māti. Tāda pati necieņas pilna attieksme atklāta epizodē, kurā Jēzus atsakās pieņemt kādas savas klausītājas izteikto slavinājumu viņa mātei par to, ka tā viņu dzemdējusi un zīdījusi: „Un gadījās, kad viņš tā runāja, tad kāda sieviete paceltā balsī uz viņu sacīja: „Svētīgas tās miesas, kas tevi nesušas un tās krūtis, ko tu esi zīdis.” Bet viņš sacīja: „Tiešām, svētīgi ir tie, kas Dieva vārdu dzird un pasargā.” (Lūkas 11:27-28)

Ja pret tik cienījamu sievieti kā jaunava Marija izturējās ar tādu nelaipnību, kā tas ainots Jaunajā Derībā, turklāt vēl to darīja tāds dēls kā Jēzus Kristus, kādu izturēšanos gan varētu prasīt no vidusmēra kristiešu dēliem pret viņu vidusmēra kristiešu mātēm?

(Tulkotāju piezīme – Muslimi neuzskata, ka Jēzus būtu šādi uzvedies. Viņš bija lielisks dēls savai mātei, un ir brīvs no šādiem apmelojumiem gluži kā Vecās Derības pravieši ir brīvi no viņiem veltītajiem apmelojumiem. Brīvi no tādiem un citiem apmelojumiem kā, ka Ārons kritis politeismā, Dāvids veic laulības pārkāpšanu, Lots pārguļ divas naktis ar savām meitām, Zālamans nodarbojas ar burvestībām utt.)

Islāmā gods, cieņa un respekts, kas piešķirts mātei, ir nesalīdzināms. Kurānā pienākums būt laipnam pret saviem vecākiem seko tūdaļ pēc pienākuma pielūgt visvareno Dievu: „Un tavs Kungs ir noteicis, lai jūs nekalpotu nevienam, izņemot Viņu, un [darītu] labu vecākiem. Ja nu kāds no viņiem vai abi tev klāt esot sasniegs vecumdienas, tad nesaki viņiem: “Tpū!”, nekliedz uz viņiem un saki viņiem cēlus vārdus. Un nolaid viņu priekšā pazemīgu žēlastības spārnu un saki: “Mans Kungs! Esi žēlīgs pret viņiem, jo viņi audzināja mani maziņu!” (17:23-24)

Vairākās citas vietās Kurānā īpaši uzsvērtā mātes loma dzemdībās un zīdīšanā: „Un Mēs novēlējām cilvēkam [labi izturēties] pret vecākiem, – māte nēsāja viņu nogurumā aiz noguruma; un viņa atņemšana no krūts [lai] ir divos gados. Pateicieties Man un saviem vecākiem, – pie Manis vien ir atgriešanās!” (31:14)

Sevišķo godu, kāds Islāmā pienākas mātēm, precīzi un skaisti apraksta pravietis Muhammads: Kāds cilvēks jautāja Pravietim (miers viņam un Dieva svētība): “Kurš ir vairāk tiesīgs saņemt manu labu izturēšanos?” Viņš atbildēja: “Tava māte.” “Kurš pēc tam,” - jautāja cilvēks. Viņš

atbildēja: "Tava māte." "Kurš pēc tam," - jautāja cilvēks. Viņš atbildēja: "Tava māte." "Kurš pēc tam," - jautāja cilvēks. Viņš atbildēja: "Tavs tēvs." (Bukhari and Muslim)

Starp tiem dažiem Islāma principiem, ko muslimi joprojām uzticīgi ievēro arī šodien, ir arī iejūtīga attieksme pret māti. Cieņa, ko musulmu māte saņem no saviem dēliem un meitām, ir priekšzīmīga. Ārkārtīgi siltās attiecības starp musulmu mātēm un viņu bērniem, kā arī dziļā godbijība, ar kuru musulmu vīrieši izturas pret savām mātēm, parasti pārsteidz rietumniekus. [43]

Sievietes tiesības uz mantojumu

Viena no būtiskākajām atšķirībām starp Kurānu un Bībeli slēpjas attieksmē pret sievietes tiesībām saņemt mantojumā miruša tuvinieka īpašumu. Bībeles pozīciju kodolīgi apraksta rabīns Epšteins: „Saskaņā ar nepārtraukto, kopš Bībeles dienām pastāvošo tradīciju, ģimenes sievietēm, sievai un meitām, nav tiesību mantot ģimenes īpašumu. Primitīvākajā mantošanas shēmā ģimenes sievietes tika uzskatītas par daļu no īpašuma – viņas bija tikpat tālu no mantinieka juridiskā statusa kā vergi. Kurpretim līdz ar Mozus likuma stāšanos spēkā meitas varēja saņemt mantojumu gadījumā, ja mirušajam nepalika vīriešu kārtas pēcnācēji, lai gan sieva par mantinieci nevarēja tikt uzskatīta arī šādā gadījumā.” [44] Kādēļ ģimenes sievietes tika uzskatītas par daļu no ģimenes īpašuma? Rabīns Epšteins atbild: „Līdz precībām viņas pieder saviem tēviem; pēc tam – vīriem.” [45]

Bibliskie mantošanas likumi ieskicēti Ceturtajā Mozus grāmatā 27:1-11. Sievai netiek piešķirta nekāda daļa no vīra īpašuma, bet viņš ir viņas pirmais mantinieks, viņam ir priekšroka pat salīdzinot ar dēliem. Meita var iegūt mantojumu tikai tad, ja nav vīriešu kārtas mantinieku. Māte vispār netiek uzskatīta par mantinieci, kamēr tēvs – tiek. Atraitnes un meitas gadījumā, ja mirušajam ir dēli, bija pilnīgi atkarīgas no vīriešu kārtas mantinieku žēlastības. Šeit arī meklējams cēlonis, kādēļ atraitnes un bārenes bija starp visnabadzīgākajiem jūdu sabiedrības locekļiem.

Kristietība ilgstoši sekoja šiem principiem; gan baznīcas, gan laicīgie likumi kristiešu zemēs aizliedza meitām līdz ar saviem brāļiem saņemt daļu no tēva īpašuma. Bez tam sievietēm nebija nekādu mantošanas tiesību. Šie netaisnie likumi pastāvēja līdz pat 19. gadsimta beigām. [46]

Pagāniskajā arābu pirmsislāma sabiedrībā mantošanas tiesības pienācās vienīgi vīriešu kārtas radiniekiem. Kurāns atcēla visas šīs netaisnīgās paražas un deva sievietēm tiesības uz savu mantojuma daļu: „Vīriešiem it tiesa tajā, ko atstāja vecāki un radinieki, kā arī sievietēm ir tiesa tajā, ko atstāja vecāki un radinieki, – maz tas būtu, vai daudz, – [tā ir] obligāta tiesa.” (4:7)

Musulmu mātes, sievas, meitas un māsas ieguva mantošanas tiesības trīspadsmit gadsimtus pirms Eiropa vispār atzina šādu tiesību pastāvēšanu. Mantojuma sadalījums tiek plaši aprakstīts

līdz vissīkākajām detaļām (4:7,11,12,176). Pamatprincips ir tāds, ka sieviete saņem pusi no vīrieša daļas, izņemot gadījumus, kuros māte un tēvs saņem vienādu daļu. Šāds pamatprincips, ja to aplūkojam izolēti no pārējās likumdošanas, kas attiecas uz vīriešiem un sievietēm, varētu šķist negodīgs. Lai saprastu šī noteikuma loģisko pamatojumu, jāņem vērā fakts, ka vīrieša finansiālie pienākumi ir daudz plašāki par sievietes pienākumiem (skat. nodaļu „Sievass ģimene”). Līgavainim jānodrošina savai līgavai kāzu dāvāšanu, un līgava kļūst par tās vienīgo īpašnieci, saglabājot dāvāšanu arī šķiršanās gadījumā. Līgavai nav pienākuma kaut ko dāvināt līgavainim. Bez tam musulmu vīrietim ir jānodrošina savas sievas un bērnu uzturēšanu, bet sievai nav viņam šai ziņā noteikti jāpalīdz. Savu īpašumu un to, ko viņa nopelna, sieva var izmantot savām vajadzībām, ja vien viņa labprātīgi nevēlas to atdot vīram. Svarīgi arī ņemt vērā, ka Islāms stipri atbalsta un iesaka ģimenes dzīvi, iedrošina jauniešus precēties, ierobežo un neiesaka šķiršanos un celibātu netiek uzskatīts par tikumu. Tādēļ īstenā Islāma sabiedrībā ģimenes dzīve ir norma, bet dzīvošana neprecētā – reti izņēmums. Gandrīz visas sievietes un vīrieši precību vecumā Islāma sabiedrībā ir precējušies. Šādos apstākļos kļūst skaidrs, ka musulmu vīriešiem kopumā ir vairāk finansiālu pienākumu nekā sievietēm, tādēļ mantošanas likumi paredzēti, lai kompensētu šo nevienlīdzību un sabiedrībā nebūtu pamata kādām dzimumu vai šķiru nesaskaņām. Kāda britu muslima pēc tam, kad izdarīja vienkāršu salīdzinājumu starp musulmu sieviešu tiesībām un pienākumiem, secināja, ka Islāma attieksme pret sievietēm ir ne tikai godīga, bet arī dāsna. [47]

Atraiņņu stāvoklis

Tā kā Vecā Derība neatzīst atraiņņu tiesības uz mantojumu, viņas piederēja visapdraudētākajai ebreju sabiedrības daļai. Vīriešu kārtas radniekiem, kuri mantoja visu sievietes nelaiķa vīra īpašumu, bija jāapgādā atraiņne. Tomēr pašai atraiņnei nebija iespējams nodrošināt, ka viņa patiešām uzturēs, līdz ar to viņa bija atkarīga no citu žēlastības. Šī iemesla dēļ atraiņnes senajā Izraēlā piederēja sabiedrības zemākajiem slāņiem, un palikšana atraiņnēs bija kā negoda un degradācijas simbols (Jesajas 54:4). Tomēr atraiņņu nožēlojamais stāvoklis bibliskajā tradīcijā izpaudās ne tikai faktā, ka viņām nebija tiesību mantot vīra īpašumu. Saskaņā ar Pirmās Mozus grāmatas 38. nodaļu, bezbērnu atraiņnei ir jāprecas ar sava vīra brāli, turklāt pat tādā gadījumā, ja viņš jau ir precējies, lai viņš varētu nodrošināt pēcnācējus savam mirušajam brālim un tā vārds neietu pazušānā: „Un Jūda sacīja Onanam: „Ej pie sava brāļa sievas un ņem to kā svainis par sievu, lai tavam brālim būtu pēcnācēji.”” (1. Mozus 38:8) Atraiņnes piekrišana šīm laulībām nebija nepieciešama, pret viņu izturējās kā pret daļu no viņas mirušā vīra īpašuma, un viņas funkcija bija nodrošināt savam vīram pēctečus. Šis Bībeles likums joprojām tiek ievērots arī mūsdienu Izraēlā. [48] Bezbērnu atraiņne Izraēlā tiek atstāta mantojumā sava vīra brālim. Ja brālis ir pārāk jauns, lai precētos, atraiņnei jāgaida, kamēr viņš sasniedz pilngadību; tikai, ja nelaiķa vīra brālis atsakās viņu precēt, viņa tiek atbrīvota un drīkst precēties pēc savas izvēles. Nereti atraiņnes Izraēlā tiek pakļautas naudas izspiešanai no savu svainu puses, lai varētu iegūt brīvību.

Arābu pagāniem pirmsislāma laikos bija līdzīgas paražas. Atraitni uzskatīja par daļu no sava vīra īpašuma, ko varēja mantot vīra vīriešu kārtas radinieki; visbiežāk viņu deva par sievu netaisnībai vecākajam dēlam no citas sievas. Kurānā šī degradējošā paraža tiek bargi nosodīta un atcelta: „Un nepreciet tās sievietes, kuras precēja jūsu tēvi, ja nu vien tas jau pagājis. Patiesi, tā ir netiklība, negēlība un ļauns ceļš.” (4:22)

Par atraitņu un šķirteņu statusu bibliskajā tradīcijā liecina noteikums, ka priesteris nedrīkstēja precēt atraitni, šķirteni vai prostitūtu: „Lai viņš [augstais priesteris] arī ņem sievu viņas jaunavībā. Atraitni vai atstādīnātu sievu, piesmieta netikli, visas tādas lai viņš neņem; bet lai viņš ņem sev sievu vienīgi no savas tautas jaunavām, ka viņš savus pēcnācējus savā tautā nesagāna (..)” (3. Mozus 21:13-15)

Mūsdienu Izraēlā Kehata cilts pēctecim (šīs cilts pārstāvji kalpo Templī kā augstie priesteri) nav atļauts precēties ar šķirteni, atraitni vai prostitūtu. [49] Saskaņā ar jūdu likumdošanu, sieviete, kas trīs reizes palikusi atraitnēs, visiem trim vīriem mirstot dabisku cēloņu pēc, tiek uzskatīta par „fatālu” un vairs nedrīkst precēties. [50] Kurāns turpretī neatzīst nedz kastas, nedz fatālas personas; atraitnēm un šķirtenēm ir tiesības precēties saskaņā ar savu izvēli. Kurānā šķiršanās vai atraitnība nav kauna zīme: „Un, kad šķirsieties no savām sievietēm, un viņas nogaidīs savu [noteikto] termiņu, pa godam ņemiet tās atpakaļ, vai arī pa godam tās atlaidiet. Bet neturiet viņas, darot [tām] pāri, lai pārkāptu [atļautā robežas]. Un tas, kurš šādi dara, tas nodara netaisnību pats sev, un neuzskatiet Allāha zīmes par joku.” (2:231)

„Bet tie no jums, kuri nomirst un atstāj sievietes, – viņām jāgaida vienatnē četri mēneši un desmit [dienas]. Un, kad viņas nogaidīs savu [noteikto] termiņu, jums nebūs nekāda grēka tajā, ko viņas darīs ar sevi pa godam.” (2:234)

„Bet tiem no jums, kuri nomirst un atstāj sievietes, [jāatstāj] savām sievietēm mantojumā iedzīve² uz gadu bez izlikšanas. Taču, ja viņas [pašas] aizies, uz jums nebūs nekāda grēka tajā, ko viņas darīs ar sevi pa godam.” (2:240)

Poligāmija

Tagad pievērsīsimies būtiskajam jautājumam par poligāmiju. Tā ir ļoti sena prakse, kas sastopama daudzās cilvēku sabiedrībās. Bībele poligāmiju nenosodīja – gluži otrādi, Vecā Derība un rabīnu literatūra bieži apliecina tās likumību. Apgalvots, ka ķēniņam Zālamanam bija 700 sievietes un 300 konkubīnes (1. Ķēniņu 11:3). Arī ķēniņam Dāvidam bijušas daudzas sievietes un konkubīnes (2. Samuēla 5:13). Vecajā Derībā atrodami arī daži norādījumi par to, kā sadalīt vīrieša īpašumu starp viņa dēliem no dažādām sievietēm (5. Mozus 22:7). Vienīgais uz poligāmiju

---

² Šeit: pajumtu.

attiecināmais ierobežojums ir aizliegums ņemt par sievu jau esošas sievas māsu (3. Mozus 18:18). Talmūdā ieteikts ņemt ne vairāk par četrām sievietēm. [51] Eiropas jūdi turpināja praktizēt poligāmiju līdz pat sešpadsmitajam gadsimtam; austrumu jūdi to praktizēja regulāri, līdz ieradās Izraēlā, kur poligāmija bija aizliegta ar civillikumu. Tomēr saskaņā ar reliģisko likumu, kuram šādos gadījumos ir augstāka autoritāte, poligāmija ir pieļaujama. [52]

Kāds viedoklis rodams Jaunajā Derībā? Tēvs Eižens Hilmans (Eugene Hillman) savā rūpīgajā darbā „Pārskatot jautājumu par poligāmiju” („Polygamy reconsidered”) raksta: „Nekur Jaunajā Derībā nav atrodams kategorisks priekšraksts, kas aizliegtu poligāmiju vai apgalvotu, ka laulībai jābūt monogāmai.” [53] Bez tam Jēzus nav iebildis pret poligāmiju, lai gan tā bija sastopama tālaika jūdu sabiedrībā. Tēvs Hilmans uzsver, ka katoļu baznīca poligāmiju aizliedza, pielāgodamās grieķu-romiešu kultūrai (tajā bija atļauta tikai viena sieva, bet pieciesta gan konkubīņu turēšana, gan prostitūcija). Viņš citē sv. Augustīnu: „Tagad mūsu laikos, kā arī sekojot romiešu paražai, vairs nav atļauts ņemt vēl vienu sievu.” [54] Āfrikas baznīcas un afrikāņu kristieši nereti atgādina saviem eiropiešu brāļiem, ka Baznīcas poligāmijas aizliegums ir tikai kultūras tradīcija, nevis autentisks kristietības priekšraksts.

Arī Kurāns atļāva poligāmiju, tomēr ne bez ierobežojumiem: „Un, ja jūs baidāties, ka nebūsiat taisnīgi ar bāreņiem, tad preciet tās sievietes, kuras jums patīk, pa divām, pa trim un pa četrām, bet, ja baidāties, ka nebūsiat taisnīgi, tad vienu.” (4:3) Kurāns atšķirībā no Bībeles ierobežoja sievu maksimālo skaitu līdz četrām, turklāt vēl ar stingru nosacījumu, ka pret visām jāizturas vienlīdzīgi un taisnīgi. Nevajadzētu domāt, ka Kurāns mudina ticīgos praktizēt poligāmiju, vai ka daudzsieviņa tiek uzskatīta par ideālo modeli. Citiem vārdiem, Kurāns „piecieš” vai „pieļauj” poligāmiju, ne vairāk; bet kāds tad ir iemesls šādai pozīcijai? Atbilde ir vienkārša – dažviet un dažkārt rodas apstākļi, kad poligāmija kļūst nepieciešama sociālu un morālu apsvērumu dēļ. Kā noprotams no iepriekšminētā Kurāna panta, jautājums par poligāmiju Islāmā nav skatāms atrauti no sabiedrības pienākumiem pret bāreņiem un atrautnēm. Islāms kā universāla, visiem laikiem un vietām piemērota reliģija, protams, nevar ignorēt šos pienākumus.

Vairumā cilvēku sabiedrību sieviešu skaits ir lielāks nekā vīriešu. ASV, piemēram, ir vismaz par 8 miljoniem vairāk sieviešu nekā vīriešu. Tādā valstī kā Gvineja ir 122 sievietes uz katriem 100 vīriešiem, Tanzānijā – 95,1 vīrietis uz 100 sievietēm. [55] Kā sabiedrībai rīkoties šādas nelīdzsvarotas dzimumu attiecības gadījumos? Pastāv dažādi risinājumi; kāds varētu ieteikt celibātu, citam pieņemamāks šķiet jaundzimušo meitenīšu infanticīds (arī tas vērojams vairākās mūsdienu sabiedrībās). Vēl citi varētu domāt, ka vienīgā izeja ir sabiedrības iecietība attiecībā uz visu veidu seksuālu visatļautību: prostitūciju, ārpuslaulību dzimumattiecībām, homoseksualitāti utt. Citās sabiedrībās, piemēram, vairumā mūsdienu Āfrikas sabiedrību, visgodājamākā izeja ir atļaut poligāmu laulību kā kulturāli akceptētu un cienītu institūciju. Rietumos bieži netiek

saprasts tas, ka sievietes citās kultūrās poligāmiju neuzskata par sievieti pazemojošu praksi. Tā daudzas jaunas afrikāņu līgavas, gan kristietes, gan musulmas, labprātāk precētos ar jau precētu vīrieti, kurš sevi jau pierādījis kā atbildīgu un uzticamu vīru. Daudzas sievas Āfrikā mudina savus vīrus apņemt vēl vienu sievu, lai viņas nejustos vientuļas. [56] Aptauja, kurā iesaistījās vairāk nekā seši tūkstoši sieviešu vecumā no 15 līdz 59 gadiem un kura tika veikta Nigērijas otrajā lielākajā pilsētā, apliecināja, ka 60% sieviešu priecātos, ja viņu vīri apņemtu vēl vienu sievu. Tikai 23% doma par dalīšanos ar vēl vienu sievu šķita nepieņemama. 66% Kenijā aptaujāto sieviešu poligāmiju uztvēra pozitīvi, bet citā aptaujā, kas veikta Kenijas lauku reģionos, 25 no 27 aptaujātajām sievietēm poligāmiju uzskatīja par labāku nekā monogāmiju. Šīs sievietes uzskatīja, ka poligāmija varētu būt laimīga un svētīga pieredze, ja sievas savstarpēji sadarbotos. [57] Vairumā Āfrikas sabiedrību poligāmija ir tik cienijama institūcija, ka dažas protestantu baznīcas uz to sāk lūkoties pozitīvāk. Anglikāņu baznīcas Kenijā bīskaps pasludināja: „Lai gan monogāmija varētu būt ideālā izpausme mīlestībai starp sievu un vīru, baznīcai vajadzētu ņemt vērā, ka noteiktās kultūrās poligāmija ir sociāli pieņemama; nebūtu vairs turpmāk uzturams viedoklis, ka poligāmija ir pretrunā ar kristietību.” [58] Pēc rūpīgiem afrikāņu poligāmijas pētījumiem viņa svētība Dāvids Gitari no anglikāņu baznīcas ir secinājis, ka ideāli praktizēta poligāmija, raugoties no pamesto sievu un bērnu interesēm, ir kristietībai atbilstošāka nekā šķiršanās un atkārtota precēšanās. [59] Es pats pazīstu vairākas augsti izglītotas afrikānietes, kurām nav nekādu iebildumu pret poligāmiju, lai arī viņas daudzus gadus nodzīvojušas Rietumos. Viena no viņām, kura dzīvo ASV, nopietni mudina savu vīru apņemt vēl vienu sievu, kas varētu viņai palīdzēt bērnu audzināšanā.

Nelīdzsvarotas dzimumu attiecības jautājums kļūst īpaši problemātiska kara laikā. Amerikas indiāņu ciltis pēc zaudējumiem karā pieredzēja ļoti lielu sieviešu skaita pārsvaru pār vīriešu skaitu; sievietes, kurām šajās ciltīs faktiski bija diezgan augsts statuss, akceptēja poligāmiju kā labāko aizsardzību, kas novērstu iesaistīšanos piedauzīgās nodarbēs. Eiropiešu kolonisti, nepiedāvājot nekādu alternatīvu, nosodīja šo indiāņu poligāmiju kā „necivilizētu”. [60] Pēc Otrā pasaules kara Vācijā bija par 7.300.000 vairāk sieviešu nekā vīriešu (3,3 miljoni no viņām bija atraitnes). Vecuma grupā no 20 līdz 30 gadiem attiecība bija 167 sievietes uz katriem 100 vīriešiem. [61] Daudzām no šīm sievietēm bija nepieciešams vīrietis ne tikai kā dzīvesbiedrs, bet arī kā apgādātājs un uzturētājs nebijušas nabadzības un grūtību apstākļos. Uzvarējušo Sabiedroto kareivji izmantoja šo sieviešu vārīgumu un ievainojamību; daudzām jaunām meitenēm un atraitnēm bija mīlas sakari ar okupantiem. Amerikāņu un britu karavīri maksāja sievietēm ar cigaretēm, šokolādi un maizi. Bērni bija sajūsmā par dāvanām, ko nesa šie svešinieki. Kāds desmitgadīgs zēns, dzirdēdams no citiem bērniem par šādam dāvanām, no visas sirds vēlējas, lai arī viņa mātei būtu šāds „anglis” un viņai nebūtu vairs jādzīvo pusbadā. [62] Te nu mums jāpajautā savai sirdsapziņai: kurā gadījumā sievietei tiek izrādīta lielāka cieņa? Pieņemtai un

respektētai otrajai sievai kā indiāņu gadījumā vai būtībā prostitūtai saskaņā ar „civilizēto” Sabiedroto pieeju? Citiem vārdiem, vai sievietei lielāku cieņu nodrošina Kurāna norādījumi vai Romas impērijas kultūrā balstītā teoloģija?

Interesanti piezīmēt, ka 1948. gadā Minhenē starptautiskā jauniešu konferencē tika diskutēts par milzīgo dzimumu attiecības nelīdzsvarotību Vācijā. Kad kļuva skaidrs, ka nav iespējams akceptēt nevienu no piedāvātajiem risinājumiem, daži dalībnieki ieteica poligāmiju. Sanāksmes sākotnējā reakcija bija šoks un riebums, tomēr pēc rūpīgas priekšlikuma izpētes dalībnieki piekrita, ka tas ir vienīgais iespējamais risinājums. Līdz ar to poligāmija tika iekļauta konferences noslēguma rekomendācijās. [63]

Šodien pasaulē ir vairāk masu iznīcināšanas ieroču nekā jebkad agrāk, un ir ļoti iespējams, ka Eiropas baznīcām ātrāk vai vēlāk nāksies akceptēt poligāmiju kā vienīgo izeju. Tēvs Hilmans pēc rūpīgām pārdomām atzīst šo faktu: „Ir gluži iedomājams, ka šīs iznīcināšanas tehnoloģijas (kodolieroči, bioloģiskie, ķīmiskie ieroči) spētu radīt tik krasu nelīdzsvarotību starp sievietēm un vīriešu skaitu, ka poligāmija kļūtu nepieciešams priekšnosacījums izdzīvošanai... Tādā gadījumā pretēji iepriekšējām paražām un likumiem varētu parādīties dabīgu un morālu apsvērumu motivēta sabiedrības viedokļa nosvēršanās par labu poligāmijai. Šādā situācijā teologi un baznīcu līderi ātri vien sagatavotu atbilstošus pamatojumus un Bībeles tekstus, kas attaisnotu jauno laulības koncepciju.” [64]

Līdz pat mūsu dienām poligāmija turpina būt potenciāli veiksmīgs risinājums vairākām modernās sabiedrības problēmām. Kurānā saistībā ar poligāmijas atļaušanu minēto sabiedrisko pienākumu nozīmīgums pašlaik dažās Rietumu sabiedrībās saskatāms vieglāk nekā Āfrikā. Piemēram, ASV šodien ir nopietna dzimumu krīze melnādaino kopienā; viens no katriem 20 melnādainajiem vīriešiem mirst pirms 21 gada vecuma sasniegšanas, bet vecuma grupā no 20 līdz 35 gadiem galvenais nāves cēlonis ir slepkavības. [65] Pie tam daudzi jauni melnādaini vīrieši ir bez darba, cietumā vai lieto narkotikas. [66] Tā visa rezultātā katra ceturtā melnādainā sieviete, kas sasniegusi 40 gadu vecumu, nekad nav bijusi precējusies (no baltādainajām sievietēm šāda situācija ir *tikai* katrai desmitajai). Turklāt daudzas jaunas melnādainās sievietes kļūst par vientuļajām mātēm, pirms vēl sasniegušas 20 gadu vecumu, līdz ar to viņām nepieciešams apgādnieks. Galu galā šie tragiskie apstākļi noved pie tā, ka arvien vairāk melnādaino sievietes iesaistās tā saucamajā „vīriešu dalīšanā”. [68] Tas ir, daudzas no šīm nelaimīgajām neprecētajām sievietēm stājas attiecībās ar precētiem vīriešiem, kuru sievietēm parasti nav ne jausmas, ka viņas „dala” savus vīrus ar citām sievietēm. Daži šīs afroamerikāņu kopienas „vīriešu dalīšanas” krīzes novērotāji stingri iesaka konsensuālu, visu pušu akceptētu poligāmiju kā pagaidu risinājumu melnādaino vīriešu trūkumam, kamēr tiks īstenotas plašākas reformas ASV sabiedrībā kopumā. [69] Ar konsensuālu poligāmiju viņi domā sabiedrības pieņemtu poligāmiju, kurai piekrīt visas

tieši iesaistītās puses, pretstatā visbiežāk slepenajai „vīriešu dalīšanai”, kura kaitē gan sievai, gan visai sabiedrībai. Par „vīriešu dalīšanas” problēmu afroamerikāņu kopienā tika spriests paneļdiskusijā Templas Universitātē Filadelfijā 1993. gada 27. janvārī. [70] Daži no diskusijas dalībniekiem ieteica poligāmiju kā vienu no iespējamajiem krīzes risināšanas līdzekļiem. Tāpat viņi ierosināja, ka poligāmiju nevajadzētu aizliegt ar likumu, vēl jo vairāk sabiedrībā, kurā tiek pieciesta prostitūcija un mīļākās. Viena no diskusijas klausītājām, piezīmējusi, ka afroamerikāņu sabiedrībai vajadzētu mācīties no Āfrikas, kurā poligāmija tiek atbildīgi praktizēta, saņēma entuziasma pilnus aplausus.

Filips Kilbrids (Philip Kilbride), no Romas katoļu ģimenes nākošs amerikāņu antropologs, savā provokatīvajā grāmatā „Poligāmija mūsdienām” („Plural marriage for our time”) poligāmiju iesaka kā risinājumu dažām problēmām, ar ko saskaras visa ASV sabiedrība. Viņš apgalvo, ka poligāmija daudzos gadījumos varētu būt iespējama alternatīva šķiršanās procesam, kas novērstu šķiršanās postošo ietekmi uz bērniem. Kilbrids uzsver, ka ļoti lielu skaitu šķiršanos izraisa ASV sabiedrībā plaši izplatītie ārpuslaulību sakari. Pēc viņa domām, šāda sakara novešana pie poligāmas laulības šķiršanās vietā nāktu par labu bērniem: „Bērni būtu labākā situācijā, ja būtu iespējama ģimenes palielināšanās, nevis tikai šķiršanās un ģimenes sairšana.” Bez tam viņš uzskata, ka arī citas sociālās grupas no poligāmijas tikai iegūtu, kā, piemēram, vecāka gadagājuma sievietes, kurām nepārtraukti jācieš no vīriešu nepietiekamā skaita, un afroamerikānietes, kuras spiestas iesaistīties „vīriešu dalīšanā”. [71]

1987. gadā studentu avīze veica aptauju Kalifornijas Universitātē Bērklījā, vaicājot studentiem, vai viņi piekrīt, ka vīriešiem vajadzētu ar likumu atļaut precēt vairāk nekā vienu sievu sakarā ar jūtamo precību vecuma vīriešu trūkumu Kalifornijā. Gandrīz visi aptaujātie ideju atbalstīja. Kāda studente pat apgalvoja, ka poligāma laulība piepildītu viņas emocionālās un fiziskās vajadzības, vienlaikus dodot viņai lielāku brīvību nekā monogāma savienība. [72] Īstenībā tādu pašu argumentu lieto arī dažas atlikušās mormoņu fundamentālistes, kas joprojām ASV praktizē poligāmiju. Viņas ir pārliecinātas, ka poligāmija ir ideāls veids, kā dot sievietei iespēju savienot karjeru un bērnu audzināšanu, jo sievas var palīdzēt viena otrai rūpēties par bērniem. [73]

Jāpiebilst, ka Islāmā poligāmijai ir nepieciešama savstarpēja piekrišana. Neviens nevar piespiest sievieti precēties ar jau precētu vīrieti; bez tam sievai ir tiesības noteikt, ka viņas vīrs nedrīkst apņemt otru sievu. [74] Turpretī Bībele dažos gadījumos atbalsta piespiedu poligāmiju – bezbērnu atraitnei ir jāprecas ar sava vīra brāli pat tad, ja viņš jau ir precējies (skat. nodaļu „Atraitņu stāvoklis”), un pašas atraitnes piekrišana nav nepieciešama (1. Mozus 38:8-10).

Tāpat jāpiezīmē, ka mūsdienās daudzās muslimu sabiedrībās poligāmija ir reti sastopama, jo starpība starp abu dzimumu pārstāvju skaitu nav tik liela. Var droši teikt, ka poligāmas laulības

muslimu pasaulē sastopamas daudzkārt retāk nekā ārpuslaulību sakari Rietumos. Citiem vārdiem, vīrieši mūsdienu muslimu sabiedrībās ir daudz stingrāk monogāmi nekā Rietumos.

Billijs Greiems (Billy Graham), ievērojamais kristiešu evaņģēlists ir atzinis šo faktu: „Kristietība nespēj pieļaut kompromisus attiecībā uz poligāmiju. Ja mūsdienu kristietība to nespēj, tās nāk par ļaunu pašai kristietībai. Islāms ir atļāvis poligāmiju kā risinājumu sociālajām problēmām un līdz ar to ir zināmā mērā iecietīgāks pret cilvēka dabu, bet tas viss notiek stingros likuma ietvaros. Kristiešu valstis labprāt mēdz izrādīties, demonstrējot savu monogāmiju, kamēr īstenībā tajās tiek praktizēta poligāmija. Nozīmīgā loma, ko Rietumu sabiedrībā spēlē mīļākās, nevienam nav noslēpums. Šai ziņā Islāms ir pilnībā godīga reliģija, atļaujot musulmam apņemt otru sievu, ja tas nepieciešams, bet stingri aizliedzot jebkādus slepenus mīlas sakarus, lai tādējādi aizsargātu sabiedrības morāli.” [75]

Interesanti, ka daudzas mūsdienu valstis, gan muslimu, gan nemuslimu, poligāmiju ir aizliegušas. Apņemt otru sievu, pat ja pirmā sieva tam labprātīgi piekrīt, nozīmē izdarīt likumpārkāpumu. No otras puses, sievas krāpšana bez viņas informēšanas vai piekrišanas ir pilnīgi likumīga! Kādi tiesiski apsvērumi slēpjas aiz šādas pretrunas? Vai tad likuma uzdevums ir atļaut krāpšanu un sodīt godīgumu? Tas ir viens no mūsu modernās, „civilizētās” pasaules neizprotamajiem paradoksiem.

Plīvurs

Visbeidzot aplūkosim un izgaismosim to, kas Rietumos tiek uzskatīts par nozīmīgāko sieviešu apspiešanas un paverdzināšanas simbolu – plīvuru vai galvaslakatu. Vai patiesi jūdu-kristiešu tradīcijā tāda lieta kā plīvurs nav sastopama? Labosim šādu priekšstatu. Rabīns Dr. Menahems M. Breijers (Dr. Menachem M. Brayer), bibliskās literatūras profesors Ješivas Universitātē, savā grāmatā „Jūdu sievietē rabīniskajā literatūrā” („The Jewish woman in Rabbinic literature”) apgalvo, ka jūdu sievietēm bija paraža, izejot ārpus mājas, valkāt galvassegu, kura dažkārt pat aizsedza visu seju, atstājot neaizsegtu tikai vienu aci. [76] Viņš citē dažus no ievērojamajiem senajiem rabīniem, kuri saka, piemēram: „Izraēla meitām nepiedien iziet no mājas ar neapsegta galvu,” un „Nolādēts lai ir tas vīrs, kurš ļauj savas sievas matiem būt redzamiem (..) sievietē, kura izrāda savus matus, lai sevi izskaistinātu, nes nabadzību.” Rabīniskais jūdu likums aizliedz izteikt svētības vai skandēt lūgšanu precētas sievietes klātbūtnē, ja tai nav apsegta galva, jo atsegti sievietes mati tika uzskatīti par „kailumu”. [77] Dr. Breijers tāpat min, ka „tannaītu periodā [apmēram kristīgās ēras 70.-200. gadā], ja sievietes galva netika apsegta, tika uzskatīts, ka tas liek apšaubīt viņas atturību; par šādu pārkāpumu viņu varēja sodīt ar četrsimt zuzimu naudassodu.” Dr. Breijers arī izskaidro, ka jūdu sievietes plīvurs ne vienmēr tika uzskatīts par vienkāršības un atturības zīmi; dažkārt tas drīzāk simbolizēja cienīgumu un greznību, personificējot dižciltīgo

sieviešu cieņu un pārākumu. Bez tam tas reprezentēja sievietes kā viņas vīra svēta īpašuma nepieejamību. [78]

Plīvurs vēstīja par sievietes pašcieņu un sociālo statusu. Zemāko kārtu sievietes parasti to valkāja, lai radītu iespaidu, it kā īstenībā viņu statuss būtu augstāks. Tā kā plīvurs bija dižciltības zīme, tad prostitūtām seno jūdu sabiedrībā bija aizliegts apklāt matus, tomēr parasti prostitūtas valkāja īpašu galvaslakatu, lai izskatītos cienījamākas. [79] Jūdu sievietes Eiropā turpināja valkāt plīvurus līdz pat 19. gadsimtam, kad viņas iejaucās, pazuda apkārtējā sekulārajā kultūrā - eiropiešu dzīvesveida spiediens 19. gadsimtā piespieda daudzas no viņām staigāt ar neapsegto galvu. Dažas jūdu sievietes tradicionālo lakatu aizvietoja ar parūku. Mūsdienās pat visdievbijīgākās jūdu sievietes matus aizklāj tikai sinagogā. [80] Dažas no viņām, piemēram, hasīdu sektas pārstāves, joprojām valkā parūku. [81]

Ko varam teikt par kristiešu tradīciju? Ir labi zināms, ka katoļu mūķenes apklāj galvu jau gadsimtiem ilgi, bet tas nav viss. Sv. Pāvils Jaunajā Derībā izsaka vairākus ļoti interesantus apgalvojumus par plīvuru: „Bet es gribu, lai jūs ņemtu vērā, ka ikkatra vīra galva ir Kristus, bet sievas galva ir vīrs, bet Kristus galva ir Dievs. Katrs vīrs, kas Dievu lūdz vai runā kā pravielis ar apsegto galvu, apkauno savu galvu. Bet katra sieva, kas ar neapsegto galvu lūdz Dievu vai runā kā praviete, dara kaunu savai galvai, jo tā ir tāpat kā apcirpta. Ja sieva neaizsedzas, tad lai tā arī apcērpas. Bet tā kā tas sievai ir par kaunu, ka tā ir apcirpta vai noskūta, tad lai tā aizsedzas. Bet vīram nebūs galvu aizsegt, jo tas ir Dieva godības attēls un atspulgs; bet sieva ir vīra godības atspulgs. Jo vīrs nav no sievas, bet sieva no vīra. Jo vīrs nav radīts sievas dēļ, bet sieva vīra dēļ. Tāpēc sievai jābūt galvā pilnvaras zīmei eņģeļu dēļ.” (1. vēstule korintiešiem 11:3-10) Sv. Pāvila pamatojums, kādēļ sievietei jāvalkā plīvurs, ir tāds, ka plīvurs simbolizē vīrieša, kurš ir Dieva godības attēls un atspulgs, autoritāti pār sievieti, kura tika radīta no vīrieša un vīrieša dēļ. Sv. Tertulliāns savā slavenajā traktātā „Par jaunavu aizplīvurošanu” rakstīja: „Jaunās sievietes, jūs valkājat savus plīvurus ielās, tāpat jums tos vajadzētu valkāt baznīcās; jūs tos valkājat, kad esat starp svešiniekiem, tad valkājiet tos arī starp jūsu brāļiem(..)” Mūsdienās starp katoļu baznīcas likumiem ir likums, kas prasa sievietēm apsegt galvu, atrodoties baznīcā. [82] Dažos kristietības novirzienos (piemēram, amiši un menonīti) sievietes nēsā plīvurus līdz šai dienai. Šo baznīcu līderi plīvura nepieciešamību pamato šādi: „Galvas apsegšana simbolizē sievietes pakļautību vīrietim un Dievam.” Tas sabalsojas ar sv. Pāvila rakstīto Jaunajā Derībā. [83]

No visa iepriekš aplūkotā kļūst skaidrs, ka Islāms neizgudroja galvas apsegšanu. Tomēr Islāms to apstiprināja un atbalstīja. Kurāns mudina ticīgos vīriešus un sievietes nolaist skatu un sargāt savu tikumu un tad aicina ticīgās sievietes pagarināt galvas apsegus, lai apklātu kaklu un azoti: „Saki ticīgajiem vīriešiem, lai viņi nolaiž savus skatienus un uzmana savas kaunuma vietas. Tas viņiem pašiem ir šķīstāk. Patiesi, Allāhs labi zina visu, ko viņi dara. Un saki ticīgajām sievietēm,

lai viņas nolaiž savus skatienus un uzmana savas kaunuma vietas, lai neatklāj savu rotājumu, izņemot to, kas no tā ir atklāts; un lai uzmet uz saviem kakliem galvassegas."(24:30,31)

Kurāns skaidri norāda, ka plīvurs ir būtiski nepieciešams vienkāršībai un atturībai, bet kādēļ gan svarīga būtu vienkāršība un atturība? Arī tas Kurānā tiek skaidri pateikts: „Ak, pravieti! Saki savām sievietēm, meitām un ticīgo sievietēm, lai viņas nolaiž pār sevi savus apmetņus. Tas ir tuvāk tam, lai viņas tiktu atpazītas un viņām nenodarītu pāri.” (33:59)

Tas arī viss iemesls - vienkāršība un atturība ir nepieciešama, lai pasargātu sievietes no uzmākšanās, citiem vārdiem, vienkāršība un atturība ir aizsardzība. Islāmā plīvura vienīgais nolūks ir aizsardzība. Islāma atšķirībā no kristiešu tradīcijas plīvurs nav simbols vīrieša autoritātei pār sievieti vai sievietes pakļautībai vīrietim. Un atšķirībā no plīvura jūdu tradīcijā, Islāmā plīvurs arī nesimbolizē dažu augstdzimušu precētu sieviešu greznību un cienīgumu. Islāma plīvurs ir vienkāršības un atturības zīme, un tā mērķis ir aizsargāt sievietes, visas sievietes. Islāma gudrība ir tāda, ka labāk būt drošībā, nekā pēc tam nožēlot. Īstenībā Kurāns tik ļoti rūpējas par sievietes ķermeņa un reputācijas aizsargāšanu, ka vīrietis, kurš uzdrīkstas nepatiesi apsūdzēt sievieti nešķīstībā, tiks bargi sodīts: „Bet tiem, kuri apsūdz tikumīgās sievietes [laulības pārkāpšanā] un pēc tam neatved četrus lieciniekus, dodiet astoņdesmit rīkstes un vairs nekad nepieņemiet viņu liecību, un tieši viņi ir tie pārkāpēji.” (24:4)

Salīdziniet šo Kurānā pausto attieksmi ar Bībelē noteikto ārkārtīgi nenožīmīgo sodu par izvarošanu: „Bet ja kāds vīrs sastop meiteni, kas ir jauna, un kura vēl nav saderināta, un to sagrābj un pie tās guļ un tie tiek atrasti, tad tas vīrs, kas pie viņas ir gulējis, lai dod meitenes tēvam piecdesmit sudraba šekelus, un tā lai kļūst viņam par sievu tāpēc, ka viņš to ir piesmējis; tas viņu nedrīkst atlaist visu savu mūžu.” (5. Mozus 22:28-30)

Še varētu uzdot vienkāršu jautājumu – kurš īsti galu galā te tiek sodīts? Vai vīrietis, kurš tikai samaksāja sodu par izvarošanu, vai arī meitene, kura tiek piespiesta precēties ar vīrieti, kurš viņu ir izvarojis, un dzīvot ar to, kamēr viņš nomirst? Vēl viens jautājums, ko vajadzētu uzdot – vai sievieti labāk aizsargā Kurāna stingrā attieksme vai Bībeles vaļīgums?

Daži cilvēki, jo īpaši Rietumos, labprāt izsmej ideju par to, ka vienkāršība un atturība varētu kalpot aizsardzībai. Viņi saka, ka vislabākā aizsardzība ir izglītošana, civilizēta uzvedība un pašsavaldība. Mēs varētu atbildēt: tas viss ir ļoti jauki, bet ar to nepietiek. Ja ar „civilizētību” pietiek, kādēļ gan sievietes Ziemeļamerikā neuzdrošinās iet vienas pa tumšu ielu vai pat tikai šķērsot tukšu autostāvvietu? Ja risinājums ir izglītība, tad kādēļ gan tādā cienījamā iestādē kā Kvīnsas universitāte pastāv „mājās pavadīšanas pakalpojums”, kas paredzēts galvenokārt studentēm universitātes pilsētiņā? Ja atbilde ir pašsavaldība, kādēļ katru dienu plašsaziņas

līdzekļos tiek ziņots par seksuālas uzmākšanās gadījumiem darbavietās? Daži no tiem, kas pēdējos gados apsūdzēti par seksuālu uzmākšanos, ir, piemēram, Jūras kara flotes virsnieki, uzņēmumu vadītāji, universitāšu profesori, senatori, Augstākās Tiesas tiesneši un ASV prezidents. Es neticēju savām acīm, kad lasīju šādu statistiku kādā brošūrā, ko izdevis Kvīnsas universitātes Sieviešu studiju dekanāts:

§ Kanādā ik pēc sešām minūtēm tiek seksuāli aizskarta kāda sieviete,

§ Katra trešā Kanādas sieviete savas dzīves laikā tiek seksuāli aizskarta,

§ Katrai ceturtajai sievietei viņas dzīves laikā draud izvarošana vai izvarošanas mēģinājums,

§ Katra astotā sieviete tiks seksuāli aizskarta, apmeklējot koledžu vai universitāti,

§ Saskaņā ar pētījumu, 60% studiju vecuma kanādiešu atzīst, ka viņi seksuāli uzmāktos, ja būtu droši, ka viņus nenoķers.

Kaut kas pašos pamatos nav kārtībā ar to sabiedrību, kurā mēs dzīvojam. Pilnīgi nepieciešamas ir radikālas pārmaiņas sabiedrības dzīvesveidā un kultūrā.

Kautrīguma un atturības kultūras izkopšana ir vairāk nekā nepieciešama - atturība apgērbā, sarunās un uzvedībā gan vīriešiem, gan sievietēm, citādi drūmā statistika turpinās pasliktināties dienu pēc dienas, un diemžēl tieši sievietēm būs par to jāmaksā. Īstenībā jau ciešam mēs visi, bet, kā teicis K. Džibrāns: „(..) saņemt sitienus nav tas pats, kas tos skaitīt.” [84] Tāpēc tāda sabiedrība kā Francijas, kura izslēdz no skolām jaunas sievietes tādēļ, ka viņas valkā atturīgu apģērbu, galu galā vienkārši kaitē pati sev.

Tas ir viens no mūsdienu pasaules ironiskākajiem paradoksiem, ka tas pats galvaslakats, kas tiek godāts kā „svētuma” simbols, kad to valkā katoļu mūķene ar nolūku parādīt vīrieša autoritāti, tiek nozākāts par „apspiestības” simbolu, kad muslimu sieviete to valkā savai aizsardzībai.

Epilogs

Visiem nemuslimiem, kas bija izlasījuši šī pētījuma senāko versiju, radās jautājums – vai mūsdienu muslimu sabiedrībā muslimu sievietes saņem šeit aprakstīto cildeno izturēšanos? Atbilde diemžēl skan – nē. Tā kā šis jautājums neizbēgami parādīsies ikvienā diskusijā par sievietes statusu Islāmā, nepieciešams sniegt uz to rūpīgi izstrādātu atbildi, lai lasītājs varētu ieraudzīt pilnīgu ainu.

Vispirms jāsaprot, ka milzīgās atšķirības starp dažādām musulmu sabiedrībām jebkādos vispārinājumus padara pārāk vienkāršojošus. Attieksme pret sievieti mūsdienu musulmu sabiedrībā variē ļoti plašā spektrā; tā ir atšķirīga ne tikai dažādās sabiedrībās, bet arī vienas sabiedrības dažādos slāņos. Tomēr galvenās ievirzes ir pamanāmas. Gandrīz visas musulmu sabiedrības tādā vai citādā pakāpē ir atkāpušās no Islāma ideāla jautājumā par attieksmi pret sievieti. Šīs novirzes galvenokārt pieder vienam no diviem savstarpēji pretējiem virzieniem. Pirmais no tiem ir konservatīvāks, vairāk ierobežojošs un uz tradīcijām orientēts; otrs – liberālāks un orientēts uz Rietumiem.

Sabiedrībās, kas novirzījušās pirmajā virzienā, pret sievieti izturas saskaņā ar paražām un tradīcijām, kas pārmantotas no senčiem. Šīs tradīcijas parasti liedz sievietēm daudzas tiesības, ko viņām piešķir Islāms. Turklāt pret sievietēm izturas saskaņā ar pavisam citādiem standartiem nekā pret vīriešiem. Šī diskriminācija caurauž visu sievietes dzīvi: par viņas piedzimšanu priecājas mazāk nekā par zēna dzimšanu; ir mazāka iespēja, ka viņa tiks sūtīta skolā; viņai var tikt atņemtas tiesības uz viņas daļu no ģimenes mantojuma; viņa tiek nemitīgi uzraudzīta, lai novērstu iespējamu nepiedienīgu uzvedību, kamēr viņas brāļa nepiedienīga rīcība tiek pieciesta; viņa var pat tikt nogalināta par rīcību, par kuru viņas ģimenes vīrieši parasti lielās; viņai ir visai maz teikšanas ģimenei un sabiedrībai būtiskos jautājumos; iespējams, viņai nav pilnīgas noteikšanas pār viņas pašas īpašumu un kāzu dāvanām; visbeidzot, pati kļūdamā māte, viņa dotu priekšroku dzemdēt dēlus, lai iegūtu augstāku statusu sabiedrībā.

No otras puses, ir musulmu sabiedrības vai noteiktas dažu sabiedrību daļas, kuras pilnīgi pārņēmusi Rietumu kultūra un dzīvesveids. Šīs sabiedrības parasti bez domāšanas atdarina jebko rietumniecisku, visbiežāk pārņemot jaunāko, kas atrodams Rietumu civilizācijā; par tipiskas „modernās” sievietes augstāko dzīves mērķi kļūst sava fiziskā skaistuma vairošana, viņa ir savas ķermeņa formas, izmēra un svara apsēsta. Viņa daudz vairāk cenšas rūpēties par savu ķermeni un pievilcību nekā par garu un intelektu. Sabiedrība daudz augstāk vērtē viņas spējas savaldzināt, apburt un iekairināt nekā akadēmiskos sasniegumus, intelektuālos centienus un sociālo veikumu. Nevienš nedomā, ka viņas rokassomiņā varētu atrasties Kurāna eksemplārs, jo tā allaž ir pilna ar kosmētiku, lai kur arī viņa neietu. Sabiedrībā, kuru interesē vienīgi sievietes pievilcīgums, viņas garīgumam nav vietas; viņa pavada savu dzīvi, vairāk cenšamās īstenot savu sievišķību, nevis cilvēcību.

Kādēļ musulmu sabiedrības atkāpās no Islāma ideāliem? Nav viegli atbildēt uz šo jautājumu. Visaptverošs skaidrojums tam, kādēļ muslīmi nav sekojuši Kurāna vadībai attiecībā uz sievietēm, izietu ārpus šī pētījuma iespējām. Jāsaprot, ka musulmu sabiedrības ir novirzījušās no Islāma principiem jau ilgstoši un daudzos aspektos. Ir visai liela atšķirība starp to, kam muslīmi šķietami tic, un to, ko viņi praktizē, un šī plaisa nav parādījusies pēdējos gados, bet gan pastāv jau daudzus

gadsimtus un paplašinās dienu no dienas. Šim procesam ir postošas sekas, kas musulmu pasaulē izpaužas gandrīz vai visās dzīves jomās: politiska tirānija un sadrumstalotība, ekonomiska atpalicība, sociāls netaisnīgums, zinātnes sabrukums, intelektuāla stagnācija utt. Islāmam neatbilstošais sievietes stāvoklis mūsdienu musulmu pasaulē ir tikai dziļākas kaites simptoms. Jebkurš mēģinājums reformēt musulmu sievietes pašreizējo statusu nevar būt sekmīgs, ja to nepavada plašākas, visu musulmu sabiedrības dzīvesveidu aptverošas reformas. Musulmu pasaulei nepieciešama atdzimšana, kas to pietuvinātu, nevis attālinātu no Islāma ideāliem. Rezumējot jāsaka, ka priekšstats, ka musulmu sieviešu mūsdienu neapmierinošā stāvokļa cēlonis ir Islāms, ir pilnīgi maldīgs. Musulmu problēmu cēlonis nav vis pārmērīgi cieša turēšanās pie Islāma, bet gan dziļa un ilgstoša novēršanās no tā.

Tāpat vajadzētu vēlreiz uzsvērt, ka šī salīdzinošā pētījuma mērķis nav jebkādā veidā nonievāt jūdaismu vai kristietību. Sievietes pozīcija jūdu-kristiešu tradīcijā varētu šķist biedējoša, vērtējot pēc divdesmitā gadsimta beigu standartiem. Tomēr vajadzētu skatīties uz šo jautājumu atbilstošā vēsturiskā kontekstā. Citiem vārdiem, lai objektīvi novērtētu sievietes statusu jūdu-kristiešu tradīcijā, jāņem vērā vēsturiskie apstākļi, kuros šī tradīcija attīstījies. Nav šaubu, ka rabīnu un baznīcas tēvu uzskatus par sievietēm iespaidoja dominējošā attieksme pret sievieti viņu sabiedrībās. Pati Bībele ir dažādu autoru dažādos laikos sarakstīta, un šos autorus nevarēja neietekmēt viņiem apkārt esošo cilvēku vērtības un dzīvesveids. Piemēram, likumi par laulības pārkāpšanu Vecajā Derībā ir tik netaisnīgi pret sievietēm, ka mūsu domāšanas ietvaros tiem nav iespējams rast racionālu izskaidrojumu. Tomēr, ja ņemam vērā faktu, ka senās ebreju ciltis bija sava ģenētiskā viendabīguma pārņemtās un ārkārtīgi dedzīgi alka norobežot sevi no apkārtesošajām ciltīm un ka vienīgi precēto sieviešu izdarītie laulības pārkāpumi varēja apdraudēt šos centienus, mēs varētu spēt saprast, bet ne obligāti atbalstīt apsvērumus, kas izraisījuši šādu netaisnīgumu. Līdzīgi arī baznīcas tēvu asos izteikumus pret sievietēm nevajadzētu apskatīt atrauti no sievieti nīstošās grieķu-romiešu kultūras, kurā viņi dzīvoja. Būtu negodīgi vērtēt jūdu-kristiešu mantojumu, nepievēršot ne mazāko uzmanību ar to saistītajam vēsturiskajam kontekstam.

Patiesībā jūdu-kristiešu tradīcijas vēsturiskā konteksta atbilstošā izpratne nepieciešama, lai saprastu Islāma devuma nozīmību pasaules vēsturē un cilvēces kultūrā. Jūdu-kristiešu tradīciju ietekmējusi un veidojusi apkārtējā vide, apstākļi un kultūras, kurās tā ir eksistējusi. Līdz kristiešu ēras septītajam gadsimtam šī ietekme bija izkropļojusi Mozum un Jēzum sākotnēji atklāto dievišķo vēsti līdz nepazīšanai. Sieviešu neapmierinošais stāvoklis jūdu-kristiešu pasaulē ap septīto gadsimtu ir tikai viens no faktoriem, kas to apliecina. Tādēļ bija ārkārtīgi nepieciešama jauna Dievišķa Vēsts, kas spētu vadīt cilvēci atpakaļ uz Taisno Ceļu. Kurāns aprakstīja jaunā Vēstneša misiju kā jūdu un kristiešu atsvabināšanu no smagajām nastām, kas viņiem bija uzkratas: „Tiem, kuri sekos nemācītajam vēstnesim un pravietim, kuru viņi atradīs ierakstītu pie

viņiem Taurātā un Indžilā, kas pavēlēs viņiem labo un aizliegs viņiem nosodāmo un atļaus viņiem visu tīro un labo un aizliegs viņiem mēslus un noņems no viņiem viņu nastu un važas, kas bija uz viņiem.” (7:157)

Tālab nevajadzētu skatīt Islāmu kā jūdaisma vai kristietības sāncensi, bet gan kā iepriekš atklāto Dievišķo Vēstu piepildījumu, pabeigšanu un pilnveidi.

Pētījuma nobeigumā es vēlētos sniegt padomu vispasaules musulmu kopībai. Jau ilgi daudzām musulmu sievietēm ir bijušas liegtas viņu Islāma pamattiesības; pagātnes kļūdām ir jātop izlabotām, un šī izlabošana ir nevis kāda vēlama labdarība, bet gan visu musulmu neatliekams pienākums. Vispasaules musulmu kopībai ir jāizdod musulmu sieviešu tiesību harta, kas balstīta uz Kurānu un Islāma pravieša mācīto un kura atzītu visas musulmu sieviešu tiesības, ko viņām ir piešķīris viņu Radītājs. Tālāk jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu hartas precīzu īstenošanu. Šī harta ir jau sen nokavējusies, bet – labāk vēlū nekā nekad. Ja paši muslimi visā pasaulē nenodrošinās savām mātēm, sievietēm, māsām un meitām viņām Islāmā piešķirtās tiesības, tad kurš gan cits to darīs?

Turklāt mums jābūt pietiekami drosmīgiem, lai nostātos pret savu pagātni un pilnīgi noraidītu tās mūsu priekšteču tradīcijas un paražas, kuras ir pretrunā ar Islāma principiem. Vai gan Kurāns bargi nekritizē pagāniskos arābus par to, ka tie tikai akli seko savu senču tradīcijām? Tāpat mums jāattīsta kritiska attieksme pret visu to, ko mēs saņemam no Rietumiem vai jebkuras citas kultūras. Protams, mijiedarbība ar citām kultūrām un mācīšanās no tām ir nenovērtējama pieredze, un Kurāns lakoniski norāda uz šo mijiedarbību kā vienu no radīšanas mērķiem: „Ak cilvēki! Mēs radījām jūs no vīrieša un sievietes un pataisījām jūs par tautām un ciltīm, lai jūs viens otru iepazītu.” (49:13) Tomēr šeit netiek pateikts, ka akla citu atdarināšana nešaubīgi norāda uz pilnīgu pašcieņas trūkumu.

Un visbeidzot daži vārdi nemuslimiem – jūdiem, kristiešiem vai citādi -, kas lasa šo pētījumu. Ir mulsinoši, kādēļ reliģija, kas tik radikāli pārveidojusi sievietes statusu, tikusi izcelta un nomelnota kā sievietes apspiedoša un ierobežojoša. Šis priekšstats par Islāmu ir viens no mūsdienu pasaulē visvairāk izplatītajiem mītiem, to nepārtraukti iemūžina milzīgs daudzums sensacionālu grāmatu, rakstu, plašsaziņas līdzekļos publicētu apgalvojumu un Holivudas filmu. Šis nemitīgās maldināšanas neizbēgams iznākums ir pilnīgi aplami pārpratumi un bailes no jebkā ar Islāmu saistīta. Šai negatīvajai Islāma atainošanai pasaules plašsaziņas līdzekļos ir jābeidzas, ja vēlamies dzīvot no diskriminācijas, aizspriedumiem un pārpratumiem brīvā pasaulē. Nemuslimiem vajadzētu pamanīt, ka pastāv dziļa plaisa starp to, kam muslimi tic, un to, ko viņi īsteno dzīvē, kā arī saprast vienkāršo patiesību, ka jebkura muslima rīcība nebūt ne vienmēr reprezentē Islāmu un ir ar to saskaņā. Apzīmēt sievietes statusu mūsdienu musulmu pasaulē kā „islāmisku” būtu

tikpat tālu no patiesības kā apzīmēt sievietes pozīciju mūsdienu Rietumos kā „jūdaismam vai kristietībai atbilstošu”.

Paturot to prātā, musulmiem un nemusulmiem vajadzētu uzsākt saziņas un dialogu procesu, lai atbrīvotos no visiem pārpratumiem, aizdomām un bailēm. Šāds dialogs ir pilnīgi nepieciešams cilvēces ģimenes mierīgai nākotnei.

Islāmu vajadzētu skatīt kā reliģiju, kas ārkārtīgi uzlaboja sievietes stāvokli un deva sievietēm tiesības, kuras modernā pasaule ir atzinusi tikai divdesmitajā gadsimtā. Un Islāmam joprojām vēl ir tik daudz, ko piedāvāt mūsdienu sievietei: pašcieņa, respekts un aizsardzība visos aspektos un visos viņas dzīves posmos no dzimšanas līdz pat nāvei, kā arī visu viņas garīgo, fizisko un emocionālo vajadzību atzīšana, līdzsvars starp tām un līdzekļi šo vajadzību piepildīšanai. Tādēļ nav nekas neparasts, ka vairums cilvēku, kas izvēlas kļūt par musulmiem tādā valstī kā Lielbritānija, ir sievietes. ASV Islāmu pieņēmumu vidū ir četras reizes vairāk sieviešu nekā vīriešu. [85] Islāmam ir patiešām daudz, ko piedāvāt mūsu pasaulei, kurā ir tik liela vajadzība pēc morālas vadības un padoma. Vēstnieks Hermans Eilts (Herman Eilts) 1985. gada 24. jūnijā ASV Kongresa Pārstāvju palātas Ārlietu komitejai apliecināja: „Pasaulē ir gandrīz miljards musulmu. Tas ir iespaidīgs skaitlis, tomēr ne mazāk iespaidīgi man šķiet tas, ka mūsdienās Islāms ir visstraujāk augošā monoteiskā reliģija. Tas ir kaut kas, ko mums vajadzētu ņemt vērā. Islāmā ir kaut kas pareizs. Tas piesaista ļoti daudz cilvēku.” Jā, Islāmā patiešām ir kaut kas pareizs, un ir pienācis laiks izzināt šo pareizo. Es ceru, ka mans pētījums ir solis šajā virzienā.

Atsauces

1. The Globe and Mail, Oct. 4,1994.
2. Leonard J. Swidler, *Women in Judaism: the Status of Women in Formative Judaism* (Metuchen, N.J: Scarecrow Press, 1976) p. 115.
3. Thena Kendath, "Memories of an Orthodox youth" in Susannah Heschel, ed. *On being a Jewish Feminist* (New York: Schocken Books, 1983), pp. 96-97.
4. Swidler, op. cit., pp. 80-81.
5. Rosemary R. Ruether, "Christianity", in Arvind Sharma, ed., *Women in World Religions* (Albany: State University of New York Press, 1987) p. 209.
6. Par ievērojamāko svēto teikto skat. Karen Armstrong, *The Gospel According to Woman* (London: Elm Tree Books, 1986) pp. 52-62. Skat. arī Nancy van Vuuren, *The Subversion of Women as Practiced by Churches, Witch-Hunters, and Other Sexists* (Philadelphia: Westminster Press) pp. 28-30.
7. Swidler, op. cit., p. 140.
8. Denise L. Carmody, "Judaism", in Arvind Sharma, ed., op. cit., p. 197.
9. Swidler, op. cit., p. 137.
10. Ibid., p. 138.
11. Sally Priesand, *Judaism and the New Woman* (New York: Behrman House, Inc., 1975) p. 24.
12. Swidler, op. cit., p. 115.
13. Lesley Hazleton, *Israeli Women The Reality Behind the Myths* (New York: Simon and Schuster, 1977) p. 41.
14. Gage, op. cit. p. 142.
15. Jeffrey H. Togay, "Adultery," Encyclopaedia Judaica, Vol. II, col. 313. Skat. arī Judith Plaskow, *Standing Again at Sinai: Judaism from a Feminist Perspective* (New York: Harper & Row Publishers, 1990) pp. 170-177.

16. Hazleton, op. cit., pp. 41-42.
17. Swidler, op. cit., p. 141.
18. Matilda J. Gage, *Woman, Church, and State* (New York: Truth Seeker Company, 1893) p. 141.
19. Louis M. Epstein, *The Jewish Marriage Contract* (New York: Arno Press, 1973) p. 149.
20. Swidler, op. cit., p. 142.
21. Epstein, op. cit., pp. 164-165.
22. Ibid., pp. 112-113. See also Priesand, op. cit., p. 15.
23. James A. Brundage, *Law, Sex, and Christian Society in Medieval Europe* (Chicago: University of Chicago Press, 1987) p. 88.
24. Ibid., p. 480.
25. R. Thompson, *Women in Stuart England and America* (London: Routledge & Kegan Paul, 1974) p. 162.
26. Mary Murray, *The Law of the Father* (London: Routledge, 1995) p. 67.
27. Gage, op. cit., p. 143.
28. Skat., piemēram, Jeffrey Lang, *Struggling to Surrender*, (Beltsville, MD: Amana Publications, 1994) p. 167.
29. Elsayyed Sabiq, *Fiqh al Sunnah* (Cairo: Darul Fatah lile'lam Al-Arabi, 11th edition, 1994), vol. 2, pp. 218-229.
30. Abdel-Haleem Abu Shuqqa, *Tahreer al Mar'aa fi Asr al Risala* (Kuwait: Dar al Qalam, 1990) pp. 109-112.
31. Leila Badawi, "Islam", in Jean Holm and John Bowker, ed., *Women in Religion* (London: Pinter Publishers, 1994) p. 102.
32. Amir H. Siddiqi, *Studies in Islamic History* (Karachi: Jamiyatul Falah Publications, 3rd edition, 1967) p. 138.

33. Epstein, op. cit., p. 196.
34. Swidler, op. cit., pp. 162-163.
35. The Toronto Star, Apr. 8, 1995.
36. Sabiq, op. cit., pp. 318-329. Skat. arī Muhammad al Ghazali, *Qadaya al Mar'aa bin al Taqaleed al Rakida wal Wafida* (Cairo: Dar al Shorooq, 4th edition, 1992) pp. 178-180.
37. Ibid., pp. 313-318.
38. David W. Amram, *The Jewish Law of Divorce According to Bible and Talmud* (Philadelphia: Edward Stern & CO., Inc., 1896) pp. 125-126.
39. Epstein, op. cit., p. 219.
40. Ibid, pp 156-157.
41. Muhammad Abu Zahra, *Usbu al Fiqh al Islami* (Cairo: al Majlis al A'la li Ri'ayat al Funun, 1963) p. 66.
42. Epstein, op. cit., p. 122.
43. Armstrong, op. cit., p. 8.
44. Epstein, op. cit., p. 175.
45. Ibid., p. 121.
46. Gage, op. cit., p. 142.
47. B. Aisha Lemu and Fatima Heeren, *Woman in Islam* (London: Islamic Foundation, 1978) p. 23.
48. Hazleton, op. cit., pp. 45-46.
49. Ibid., p. 47.
50. Ibid., p. 49.
51. Swidler, op. cit., pp. 144-148.

52. Hazleton, op. cit., pp 44-45.

53. Eugene Hillman, *Polygamy Reconsidered: African Plural Marriage and the Christian Churches* (New York: Orbis Books, 1975) p. 140.

54. Ibid., p. 17.

55. Ibid., pp. 88-93.

56. Ibid., pp. 92-97.

57. Philip L. Kilbride, *Plural Marriage For Our Times* (Westport, Conn.: Bergin & Garvey, 1994) pp. 108-109.

58. The Weekly Review, Aug. 1, 1987.

59. Kilbride, op. cit., p. 126.

60. John D'Emilio and Estelle B. Freedman, *Intimate Matters: A history of Sexuality in America* (New York: Harper & Row Publishers, 1988) p. 87.

61. Ute Frevert, *Women in German History: from Bourgeois Emancipation to Sexual Liberation* (New York: Berg Publishers, 1988) pp. 263-264.

62. Ibid., pp. 257-258.

63. Sabiq, op. cit., p. 191.

64. Hillman, op. cit., p. 12.

65. Nathan Hare and Julie Hare, ed., *Crisis in Black Sexual Politics* (San Francisco: Black Think Tank, 1989) p. 25.

66. Ibid., p. 26.

67. Kilbride, op. cit., p. 94.

68. Ibid., p. 95.

69. Ibid.

70. Ibid., pp. 95-99.

71. Ibid., p. 118.

72. Lang, op. cit., p. 172.

73. Kilbride, op. cit., pp. 72-73.

74. Sabiq, op. cit., pp. 187-188.

75. Abdul Rahman Doi, *Woman in Shari'ah* (London: Ta-Ha Publishers, 1994) p. 76.

76. Menachem M. Brayer, *The Jewish Woman in Rabbinic Literature: A Psychosocial Perspective* (Hoboken, N.J: Ktav Publishing House, 1986) p. 239.

77. Ibid., pp. 316-317. Skat. arī Swidler, op. cit., pp. 121-123.

78. Ibid., p. 139.

79. Susan W. Schneider, *Jewish and Female* (New York: Simon & Schuster, 1984) p. 237.

80. Ibid., pp. 238-239.

81. Alexandra Wright, "Judaism", in Holm and Bowker, ed., op. cit., pp. 128-129

82. Clara M. Henning, "Cannon Law and the Battle of the Sexes" in Rosemary R. Ruether, ed., *Religion and Sexism: Images of Woman in the Jewish and Christian Traditions* (New York: Simon and Schuster, 1974) p. 272.

83. Donald B. Kraybill, *The riddle of the Amish Culture* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1989) p. 56.

84. Khalil Gibran, *Thoughts and Meditations* (New York: Bantam Books, 1960) p. 28.

85. The Times, Nov. 18, 1993.

[Links.](#)

(Raksta oriģinālnosaukums)

http://www.islamtoday.com/showme_weekly_2004.cfm?cat_id=30&sub_cat_id=722